
Anstaltsgruppens betydelse för motverkandet av återfall i brott för den enskilde intagne

---

Hur anstaltsgruppen kan
möjliggöra ett liv fritt från
kriminalitet

HÄLSOHÖGSKOLAN I JÖNKÖPING
Magisterprogrammet HT 2011-VT 2013
Socialt arbete, examensarbete
Kurskod: HSUD28

Författare: Kristin Andersson

Abstract

When a person is sentenced to serve a penalty the person is placed in a prison and placed in a group with other convicted inmates. The Swedish prison and Probation Service's vision is for the inmate to be better prepared for a life free from drugs and crime after the sentence is served. However research shows that the detainee group affects the individual in different ways, and not rarely negatively. The aftermath of this, is that the treatment of the individual detainee is put in the dark due to the negative group processes.

Donald Clemmer (1958) and Erving Goffman (1973) are two prominent theorists that have conducted research regarding these kinds of problems. The first of these two proposes that more or less every detainee goes through an imprisonment process, that leads to the detainee adjusting to the current prison culture which is antisocial and pro crime. The culture also shows a distinct distance between the detainees and the staff, which creates two groups the detainees and the prison officers. For the individual, it is very important to acknowledge this.

This qualitative study consists of seven interviews with individuals who have previously served sentences at a prison with a high security class and have lived with a criminal lifestyle investigates; how the group of inmates can affect the individual with leaving their criminal lifestyle whilst still in prison. Grounded theory is used as a analysis method and the result notes how prisonization and the gap between staff and inmates makes the rehabilitation process difficult from a treatment point of view. However it is perceived to be marginally better on a treatment ward or in a prison with alignment towards treatment. On a treatment ward it is considered easier for the individual to open show his motivation to be drug free and work with his criminal lifestyle, which has perceived to be a big problem on a normal ward. The feeling of belonging to the group of detainees is very strong for the individual during incarceration, and the norms and approach to the treatment is dependent on the situation within the group the inmate is attached to, which has throughout these analysis of the interviews shown to have both a positive and negative effect.

Sammanfattning

Då en person är dömd till att avtjäna ett fängelsestraff är denne intagen på en anstalt och placerad på en avdelning bestående av en grupp med andra dömda individer. Kriminalvården arbetar med att minska återfall i brott. Kriminalvårdens vision är således att den intagne genom den behandling som bedrivs på anstalterna, ska vara bättre rustad till att leva ett liv fritt från droger och kriminalitet efter avtjänat fängelsestraff. Forskning visar dock att gruppen medintagna på anstalten kan påverka den enskilde intagne på olika sätt och inte sällan kan man se hur den enskilde påverkas i negativ mening. Följderna blir att behandlingen av den enskilde individen hamnar i skymundan för de negativa gruppprocesserna.

Donald Clemmer (1958) och Erving Goffman (1973) är två teoretiker som har forskat kring denna problematik. Den förstnämnde menar att mer eller mindre alla intagna genomgår en prisoniseringsprocess vid en fängelsevistelse vilken leder till att den intagne anpassar sig till en rådande fängelsekultur som är antisocial och prokriminell. Vidare innebär kulturen att det råder en tydlig distans mellan intagna och personal vilka bildar två olika grupper, där gruppen medintagna, är det viktiga att förhålla sig till för den enskilde intagne.

Genom en kvalitativ studie innehållande sju intervjuer med individer som tidigare avtjänat fängelsestraff på hög säkerhetsklassad anstalt och *levt* i en kriminell livsstil undersöks; hur gruppen medintagna kan *möjliggöra* för den enskilde i dennes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt. I studien används grounded theory som analysmetod, och resultatet konstaterar hur prisoniseringen samt klyftan mellan intagna och personal försvårar ur en behandlingssynpunkt men att detta upplevts vara något bättre på behandlingsavdelningar samt behandlingsanstalter. På en behandlingsavdelning/behandlingsanstalt upplevs det lättare för den enskilde individen att öppet visa sin motivation till att vara drogfri och att arbeta med sin kriminella livsstil, vilket har upplevts vara ett stort problem som intagen på en normalavdelning. Känslan av att tillhöra gruppen medintagna visar sig vara väldigt stark för den enskilde under dennes anstaltsvistelse och de normer och de förhållningssätt som råder på avdelningen för tillfället tar den enskilde individen således efter i sitt agerande vilket genom analysarbetet av intervjuerna visat sig kunna vara både positivt och negativt.

Nyckelord: Bättre ut, prisonisering, intagna-personal, symbolisk interaktionism

Förord

Jag vill tacka de sju medlemmar från föreningen KRIS (Kriminellas Revansch I Samhället) som

ställt upp på att bli intervjuade och därmed gjort denna uppsats möjlig. De har på ett öppet och genuint sätt delat med sig av sina erfarenheter av att befinna sig i en grupp med andra intagna under en anstaltsvistelse och hur detta kan påverka arbetet med att lämna sin kriminella livsstil. Vidare har de givit mig en förståelse och insikt kring det enorma arbete dessa individer lagt ner för att lämna sin kriminella livsstil.

Jag vill tacka min farmor för att jag under hela uppsatsarbetets gång fått ha hennes köksbord fullt med papper och böcker.

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Gunilla Nilsson som handlett mig inspirerande, tålmodigt och idérikt.

Jönköping 140602

Kristin Andersson.

Innehåll

1. Inledning.....	6
Varför denna uppsats och val av problem.....	6
Förförståelse.....	7
Syfte och frågeställning.....	8
Definitioner.....	8
2. Bakgrund.....	9
Behandlingsideologin växer fram.....	9
Anstalt.....	11
Kriminalvårdens vision ”Bättre ut”.....	13
Behandlingsprogram i grupp på anstalt.....	13
3. Tidigare forskning.....	14
Prisonisering.....	15
Klyftan mellan intagna och personal på anstalten.....	15
Interaktion och sammanhållning på anstalten.....	16
Gruppens betydelse i behandlingsarbetet.....	17
4. Teori.....	18
Symbolisk interaktionism.....	18
5. Metod.....	20
Val av metod.....	20
Urvalsprocess.....	20
Validitet och reliabilitet.....	21
Etiska aspekter.....	22
6. Resultat och analys.....	23
Deltagare.....	23
Analys och tillvägagångssätt.....	25
Identifikation.....	27
Inre process.....	29
Identifikationskonflikt.....	32
Yttre process.....	33
7. Diskussion.....	35
8. Litteraturlista.....	38
Elektroniska källor.....	39
Bilaga 1. KRIS.....	41
Bilaga 2. Intervjuguide.....	42
Bilaga 3. Informationsbrev.....	43

1. Inledning

Inom kriminalvården arbetar man mot en vision som strävar efter att den intagne ska vara bättre rustad att leva ett liv fritt från droger och kriminalitet efter avtjänat straff¹. Visionen innefattar ett av myndighetens viktigaste mål: *att minska återfall i brott*. I strävan efter visionen finns mycket behandlingsresurser på anstalterna idag. Trots mycket omfattande och bra behandlingsresurser visar en del fängelseforskning på vissa svårigheter att jobba mot visionen. I uppsatsen kommer dessa svårigheter att studeras utifrån två teoretikers forskning på området, vilka presenteras kort nedan för att sedan utvecklas under uppsatsens gång. I enlighet med uppsatsens syfte vill jag studera hur gruppen med intagna även kan möjliggöra den enskildes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt.

Fängelseforskaren Donald Clemmer (1958) forskade kring hur den enskilde individen påverkades av att befinna sig i en grupp med andra kriminellt belastade personer på anstalt och myntade således begreppet prisonisering. Begreppet beskriver hur den intagne genomgår en prisoniseringsprocess där denne anpassar sig till den miljö och tillvaro som existerar på anstalten och som således har bildat en antisocial och prokriminell fängelsekultur. Prisoniseringsbegreppet tillsammans med Erving Goffmans forskning kring intagna och personal som utgör två olika grupper på anstalten (Goffman, 1973) kommer att ha en betydande roll i uppsatsen då denna forskning visar på gruppens starka inverkan på den enskilde individen. Detta leder till att den behandling som anstalten ämnar ge lätt kan komma att hamna i skymundan och att den enskilde intagne således möter svårigheter i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt (SOU 1979:4; Goffman, 1973; Clemmer, 1958).

Varför denna uppsats och val av problem

Donald Clemmer och Erving Goffman beskriver två svårigheter som existerar på anstalter vad gäller den enskilde individens arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt. Det är dessa svårigheter som i sin tur lett fram till valet av uppsatsämne.

Med hjälp av Donald Clemmers forskning kring prisoniseringsprocessen samt Erving Goffmans essäer om den rådande distansen mellan intagna och personal studeras hur gruppen negativt kan komma att påverka den enskilde intagne och även hur viktig gruppen med intagna är att förhålla sig till för den enskilde intagne (jmf Clemmer, 1958; Goffman, 1973). Det går därmed ana vissa svårigheter för den enskilde att arbeta med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt.

I statens offentliga utredningar (1979:4)² går att läsa att behandlingen av de intagna hamnar i

¹ Kriminalvårdens vision kallas "Bättre ut" och beskrivs mer utförligt på sidan 13.

² Utredningen har ej kommit i senare upplaga.

skymundan för de negativa grupprocesser som råder på anstalten och prisonieringsbegreppet har i utredningen fått ett stort utrymme. Gruppen med intagna är en stor del i den enskilde intagnes liv under dennes anstaltsvistelse, vilket även kan märkas i utformningen av dagens fängelselag. Här framgår att de intagna ska vistas i gemenskap med andra intagna i största möjligaste mån (Sveriges rikets lag, 2010). På dagens anstalter innebär detta att den intagne befinner sig i gemenskap i en grupp bestående av 20-30 andra dömda personer (SOU 1979:4).

Syftet i uppsatsen bygger således på följande antagande; om gruppen kan påverka den enskilde individen till att ingå i en fängelsekultur som både är antisocial och prokriminell, vilket blir negativt ur en behandlingssynpunkt, borde även gruppen kunna påverka den enskilde individen till att både *vilja, finna motivation* och att *faktiskt arbeta med* att lämna sin kriminella livsstil på anstalt, det vill säga gruppen borde även kunna bli *positiv* ur en behandlingssynpunkt. Uppsatsen ämnar därför studera hur gruppen kan *möjliggöra* för den enskilde individen i dennes arbete med att *lämna* sin kriminella livsstil på anstalt.

Förförståelse

Det är min egen arbetserfarenhet inom kriminalvården som fått mig att vilja skriva denna uppsats. Personligen har jag ett stort intresse i frågor som rör kriminalitet och brott och inte minst vad konsekvenserna av detta blir för både samhället, offret och gärningsmannen. Detta är stora och omfattande frågor och kriminalitetsproblematiken är komplex. Mitt intresse kring dessa frågor drev mig in i arbetet med kriminalvård där jag har arbetserfarenhet av häkte, anstalt och frivård.

Arbetet inom kriminalvården har således gett mig en genuin nyfikenhet kring frågorna; *vad gör vi som fungerar*, och, *vad borde kunna förbättras i den behandling som kriminalvården bedriver*. Dessa frågor får mig främst att känna ett engagemang för det arbete som bedrivs på anstalter runt om i landet. Behandlingsarbetet på anstalterna är omfattande, humant och med en tydlig behandlingsinriktning, men vissa svårigheter existerar och Goffman (1973) samt Clemmer (1958) belyser två av dessa svårigheter i sin forskning vilka jag i denna uppsats studerar.

Min förförståelse har legat till grund i syftets formulerande och jag anser att ämnet är viktigt att studera då det visat sig att gruppen har en så stark inverkan på den enskilde individen under dennes anstaltsvistelse vilket visar sig i både Clemmers och Goffmans forskning (jmf Goffman, 1973; Clemmer, 1958) men även då mycket av behandlingsarbetet på anstalterna idag bedrivs i form av behandlingsprogram i grupp för att nå kriminalvårdens vision. Med ett driv och ett stort engagemang för anstaltsarbetet ämnar jag att undersöka om gruppen kan möjliggöra något för den enskilde individen i dennes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt.

Vidare bör denna förförståelse i vissa fall ha bidragit till en ökad förståelse av vad intervjupersonerna berättar under intervjuens gång. Intervjupersonerna har ofta jämfört behandlingsavdelningar med normalavdelningar, pratat om anstaltsuppbyggnad, den dagliga sysselsättningen på anstalt, behandlingsprogram och använt sig av olika förkortningar som används inom kriminalvården men även vissa slanguttryck som används av intagna på anstalt. Min förförståelse kan vara både en tillgång, då jag tolkar resultaten, och ett hinder att hålla mig så öppen som möjligt.

Syfte och frågeställning

Genom forskning (Bondeson, 1974; Goffman, 1973; Clemmer, 1958) kan således förstås att gruppen med andra intagna kan komma att negativt påverka den enskilda individen och att därmed behandlingen hamnar i skymundan. Denna påverkan är ett resultat av att det på anstalten existerar en kultur som är prokriminell och antisocial, en så kallad fängelsekultur (ibid). I motsats till detta är syftet med uppsatsen att undersöka hur gruppen kan *möjliggöra* för den enskilde individen att arbeta med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt. I studien ingår endast *män* som levt i en kriminell livsstil. Män är högst representerade i brottsstatistiken (kriminalvarden.se; brottsrummet.se) och har därför valts som målgrupp för studien. Undersökningen fokuserar på män som varit intagna på en kriminalvårdsanstalt med en *högre säkerhetsklass*, så kallad antingen säkerhetsklass 1 eller 2, det vill säga på slutna anstalter. För att besvara studiens syfte utgår undersökningen från frågeställningen: Kan gruppen också vara stödjande i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil och i så fall hur?

Definitioner

Nedanstående begrepp är bärande i uppsatsen.

Kriminell livsstil

I studien har en definition av Chylicki (1992) valts med betydelsen av att en kriminell livsstil uppstår då individen har ett avvikande eller kriminellt beteende och att detta blir ett fast inslag i individens levnadssätt. Ett kriminellt beteende formas då individen gör olika sorters brott (Chylicki, 1992).

Grupp

I början av uppsatsen ställdes frågan; *kan de intagna som sitter på samma avdelning kallas för en grupp?* Denna fråga ställdes utifrån att ingen är där frivilligt, det vill säga; alla har blivit dömda till att vara på anstalten och befinner sig således där under tvång, de har med andra ord inte *valt* att vara med varandra - kan de då kallas för en grupp? Clemmer (1958) presenterar i sin bok *"The prison community"* hur han studerar dynamiken i sociala relationer i fängelset. Clemmer menar att begreppet grupp *kan* beskrivas för ett kollektiv eller ett antal personer. Han menar vidare att man kan se alla intagna som en fängelsegrupp, precis som man kan se alla som bor i samma stad som en

grupp där bostadsorten är den gemensamma nämnaren (Clemmer, 1958).

2. Bakgrund

I detta avsnitt får läsaren en bild över hur kriminalvården historiskt har betraktats och förändrats över tid. I avsnittet ligger tyngden på hur behandlingsideologin inom kriminalvården vuxit fram.³ Behandlingsideologin innebar och innebär ett arbete i att minska återfall i brott där visionen *Bättre ut*, kommit att utvecklas. De behandlingsprogram som bedrivs inom kriminalvården är en del av visionen. Behandlingsprogrammen på anstalt kan bedrivas både individuellt och i grupp.

Det faller sig naturligt att presentera de två teoretikerna Cesare Beccaria och Michel Foucault, i samband med förklaring hur behandlingen inom kriminalvården vuxit fram. Dessa två teoretiker har båda haft stort inflytande i utvecklandet av behandlingsideologin i kriminalvården.

Vidare beskrivs två betydelsefulla begrepp i denna framväxt: ”*nothing work*” och ”*what works*”.

Behandlingsideologin växer fram

Medeltidens fängelser utgjordes av slottens källare och torn eller av underjordiska hålor. Fångarna satt bundna till händer och fötter. Påföljder som kroppsstraff, skamstraff, dödsstraff och landsförvisning fanns med i straffskalan. Straffrättsliga teorier som dominerat tillbaka i tiden syftade till att den intagne skulle vara isolerad och i ensamhet begrunda sina brott och därmed omvändas till bot och bättring. Dessa teorier är idag övergivna inom kriminalvården (Ekbom, Engström & Göransson, 2011; SOU 1979:4).

Cesare Beccaria är en man som varit betydelsefull i utformningen av det moderna rättssystemet. Han hävdade att straffets syfte skulle vara att förebygga brott, och att rättssystemet samtidigt borde behandla den dömda human, det vill säga tortyr fick inte användas samt att förhållandena i fängelserna borde förbättras. Beccaria hävdade att den rättsliga processen skulle vara så snabb som möjligt och att den misstänkte skulle behandlas korrekt och mänskligt (Sarnecki, 2009; Andersen & Kaspersen, 2007). I ett betydligt modernare arbete avseende brott och dess betydelse myntade Michel Foucault (1926-1984) uttrycket ”*själen är kroppens fängelse*”. Med detta menade han att de tidigare kroppsliga bestraffningarna inte hjälpte fångarna att förändra sin kriminalitetsproblematik. Foucault menade istället att individens strävan efter anpassning till samhällets normer var det viktigaste redskapet för att motverka kriminalitet och återfall i brott. Fängelserna borde således istället ersättas av en vårdande funktion menade Foucault och han använde orden: *att vårda bort galenskapen att begå brott*. Detta synsätt har implementerats i de flesta västerländska samhällen idag (Sarnecki, 2009; Foucault, 2004).

---

³ Kriminalvård består av häkte, anstalt och frivård men i denna studie läggs all undersökning på anstaltsarbetet och jag väljer därför endast kort redogöra för de övriga två grenarna på sidan 11.

På ett nationellt plan upprättades år 1945 i Sverige en verkställighetslag för fångvården. Lagen innebar behandlingsideologins genombrott och betonade att straffets främsta syfte var resocialisering av den dömda. Verkställighetslagen byggde på individualpreventiva idéer där vård och behandling av de dömda sattes i förgrunden, detta kom senare att benämnas just "*behandlingsideologin*". Grundtanken bakom lagen var att så långt som möjligt minska psykologiska och sociala skadeverkningar av anstaltsvistelsen. De intagna skulle så ofta som möjligt vistas i gemenskap vilket sågs som en av den viktigaste möjligheten för att fångarna skulle återanpassas till samhället igen⁴ (Andersson & Nilsson, 2009).

Under 1960-70 talen var den optimistiska synen på behandlingsinsatsens värde som störst. Kriminalitetsproblematiken förklarades genom sociala och strukturella faktorer och insatserna för att motverka kriminalitet och återfall i kriminalitet var under denna tid inte empiriska. Under 1980-talet kom krav på bevisning av effekten av behandlingsmetoderna. Behandlingen var oftast av miljö- och gruppsykoterapeutisk karaktär och genom utvärderingar visade det sig att de inte gav någon effekt och ibland till och med förhöjd risk för återfall (Berman & Farbring, 2010). Detta ledde till att begreppet "*nothing works*" myntades. Detta nedslående resultat ledde till att en helt ny generation av praktiker och forskare ville angripa problemet ur mer pragmatiska och empiriska synvinklar. Som motreaktion till *nothing works* kom uttrycket "*what works*". Praktiker och forskare i västvärlden samlade gemensamma insatser för att förebygga återfallsbrottslighet. Man fann att följande tre områden visade sig vara effektiva och de fick betydelse för utformningen av kriminalvården i västvärlden (ibid).

- Psykologiska förhållningssätt
- Strukturerade program
- Utvärdering

Det psykologiska förhållningssättet innebar en tanke att brottslingen skulle rehabiliteras och man använde sig av kognitiv social inlärningsteori och kognitiva tankemönster som förklaring (Maguire, Morgan & Reiner, 2002). Kriminalvårdens behandlingsprogram är idag strukturerade och metoderna som används har sitt ursprung i kognitiv social inlärningsteori. Behandlingsprogrammen

---

⁴ Återanpassning och behandling genomsyrar fortfarande lagen och kriminalvårdens arbete. Följande formuleras i dagens fängelselag om verkställighetens mål och utformning:
FäL (2010:610)

I kap 4§ Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

I kap 5§ Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Verkställigheten ska, i den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott. För varje intagen ska det upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan. Verkställigheten ska planeras och utformas efter samråd med den intagne och i samverkan med berörda myndigheter (Sveriges rikets lag, 2010).

är viktiga i strävan efter kriminalvårdens viktigaste mål, att minska återfall i brott. Det har visat sig att de strukturerade programmen fungerar. Program som visat sig ha bäst effekt på återfall i brott är de som fokuserar på kriminellt beteende. I dessa program ingår kognitiva beteendemetoder. Dessa bidrar till att förändra både beteende och tankesätt såsom attityder, problemlösningsstrategier, impuls kontroll etc. Idag finns en mängd utvärdering som visar att det går att skapa förändringar i brottsliga mönster med hjälp av olika behandlingsprogram, detta får stöd av en ansenlig mängd forskningsresultat, därför fortsätter man att arbeta med dessa samt utvecklar dem ännu mer (Berman & Farbring, 2010; Danielsson, Fors & Freij, 2009; Socialstyrelsen, 2008; Maguire., ibid 2002).

Anstalt

Idag är kriminalvården Sveriges fjärde största myndighet och ansvarar för häkte, anstalt och frivård. I häkte befinner sig de som är *misstänkta* för att ha begått brott i väntan på rättegång eller de som dömts och väntar plats på anstalt (kriminalvarden.se). Kriminalvården ska verkställa påföljder av domar. Påföljd är ett sammanfattande begrepp för fängelse, böter, villkorlig dom och skyddstillsyn samt rättspsykiatrisk vård, tvångsvård av missbrukare, slutna ungdomsvård och överlämnande till särskild vård. Har den dömd blivit dömd till samhällstjänst, intensivövervakning med elektronisk kontroll eller skyddstillsyn, är den dömd dömd till kriminalvård i frihet, det vill säga frivård. Blir den häktade personen dömd för det misstänkta brottet kan detta leda till att individen blir dömd till anstalt. Ett brott är en handling som är belagd med straff i svensk lag. Straffet kan bli fängelse i minst 14 dagar och högst livstid. Den person som döms till livstid kan tidigast efter tio år få straffet omvandlat till ett tidsbestämt straff (kriminalvarden.se).

Kriminalvårdens 49 anstalter har olika säkerhetsklassificeringar. Min studie inriktar sig på män som varit intagna på säkerhetsklass 1- eller 2 anstalter. De anstalterna med säkerhetsklass 1 och 2 är slutna. En slutna anstalt kan ha dubbla stängsel och/eller med mur samt med kameraövervakning (kriminalvarden.se). De slutna anstalterna är stora och rymmer många intagna och jag har avsiktligt valt att studera hur gruppen kan möjliggöra för den enskilde individens arbete med att lämna den kriminella livsstilen på en högklassad anstalt. Detta då klientelet på slutna anstalter till större delen består av intagna som lever i en aktiv kriminell livsstil. De intagna på dessa anstalter associerar sig i betydande högre utsträckning med kriminella värderingar och tenderar därmed att i högre utsträckning leva i en kriminell livsstil än de på öppna anstalter (Bondeson, 1974). Forskning visar också att de slutna anstalterna är befolkade med ett i huvudsak enhetligt klientel beträffande brottsbelastning och brottstyp (SOU 1979:4). Syftet med säkerhetsklasserna är att ha rätt intagen på rätt plats. Klassificeringen hör ihop med riskbedömningar som kriminalvårdens placeringsenhet gör på alla intagna. I bedömningen ser man till: risk för våld, kriminalitet och tidigare misskötsamhet. De anstalter i säkerhetsnivå 1 är utrustade på så vis att de ska klara de mest riskfyllda intagna. Det

som avgör vilken klassning en anstalt har är bland annat:

- Förmågan att motstå rymningar
- Förmågan att motstå fritagningsförsök
- Förmågan att hantera svårhanterligt klientel (kriminalvarden.se)

Varje dag sitter cirka 4 800 personer intagna i anstalt. Oavsett klass på anstalt ska verksamheten i anstalt främja den intagnes anpassning till samhället samt motverka skadliga följder av frihetsberövandet (kriminalvarden.se), vilket även framgår i fängelselagen 1 kap 5§ 1 st:

Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas (Sveriges rikets lag, 2010)

Att gruppen är en stor del i den enskildes liv under dennes anstaltsvistelse följer även av fängelselagen som bygger på principen att intagna så långt det är möjligt ska vistas i gemenskap med andra intagna.

En intagen ska under den tid då han eller hon är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte annat anges i denna lag eller följer av sysselsättningens särskilda beskaffenhet (FäL 6 kap 1§).

En intagen ska ges möjlighet att på sin fritid vistas i gemensamhet, om inte annat anges i denna lag (FäL 6 kap 2§).

Undantagen till gemensamhet kan exempelvis vara då den intagne befinner sig i fara och riskerar sanktioner från de andra intagna eller fara mot sig själv eller mot andra intagna (Sveriges rikets lag, 2010).

Avdelningens storlek kan variera lite i omfattning, men 20-30 bostadsrum är inte ovanligt förekommande vid högsäkerhetsklassade anstalter. På varje avdelning finns oftast två gemensamhetsutrymmen där de intagna spenderar stor del av dagen tillsammans (SOU 1979:4). Det är även detta antal som är vanligast förekommande att intervjupersonerna i studien har vistats i under sina anstaltsvistelser.

Kriminalvårdens vision "Bättre ut"

"Bättre ut" är kriminalvårdens vision och ska genomsyra allt kriminalvårdsarbete. Visionen bygger

på en värdegrund som arbetats fram av kriminalvårdens anställda. Visionen innebär, att klienten ska vara bättre rustad att leva ett liv fritt från droger och kriminalitet efter verkställd påföljd än denne var innan domen. Arbetet ska således innebära positiv skillnad för klienterna och därmed även öka skyddet för samhällsmedborgarna. Resurser som arbete, studier, behandlingsprogram och annan strukturerad verksamhet sätts in för att klienten ska få färdigheter, kunskaper eller tankemönster som kan underlätta dennes förändring. Den intagne på anstalt står enligt lagen under sysselsättningsplikt vilket innebär att denne är skyldig till att delta i något av ovanstående. För att lyckas med visionen har kriminalvården bland annat utvecklat speciella behandlingsanstalter och behandlingsavdelningar där man arbetar mycket med olika behandlingsprogram⁵. De behandlingsprogram som idag bedrivs på Sveriges anstalter både individuellt och i grupp är en del av visionen (BRÅ 2000:20; kriminalvarden.se).

Behandlingsprogram i grupp på anstalt

Behandlingsprogram inom kriminalvården definieras genom att de har:

- tydliga mål
- är strukturerade och schemalagda
- syftar till insikter, och/eller färdigheter och/eller ändrat beteende
- följs upp och revideras

Att delta i ett behandlingsprogram är frivilligt men personalen ska motivera den intagne till att genomgå behandlingsprogram. Med behandlingsprogram på anstalt är chansen stor att man når missbrukare som aldrig själva skulle söka vård (Berman & Farbring, 2010).

Programmen som bedrivs i grupp riktar sig mot följande risk och brottsbeteenden: alkohol- och droganvändning, våld, våld i nära relation, sexualbrott och kriminellt beteende. De flesta program som genomförs i grupp har även några individuella träffar mellan programledare och klient. Programledare är den person som leder kriminalvårdens behandlingsprogram. Programledarna är specialiserade på att arbeta med ett eller flera program och är ofta organiserade i programteam (kriminalvarden.se; Berman & Farbring, 2010).

Dessa grupprogram kan exempelvis vara:

ETS (Enhanced Thinking Skills)

ETS är ett allmänt kriminalitetsprogram med 20 gruppträffar, 2-3 gånger i veckan.

Det är ett kognitivt beteende orienterat program och används inom kriminalvården sedan år 2003

⁵År 2006 gjordes en narkotikasatsning inom kriminalvården. Satsningen innebar att det öppnades specifika behandlingsanstalter och behandlingsavdelningar som endast ska jobba med missbruksbehandling. Uppskattningsvis har 65% av de intagna i Sverige ett missbruksproblem. Idag finns ungefär 960 behandlingsplatser som klienterna själva söker sig till. Det är främst på behandlingsavdelningar och behandlingsanstalter som det genomförs kognitiv programbehandling. Satsningen har bidragit till att stärka behandlingstanken i kriminalvården, stärka strukturer för genomförande och framför allt bidragit till att många fler klienter än tidigare fått stöd och behandling för sitt förändringsarbete (Berman & Farbring, 2010; BRÅ, 2008:18; Göransson, 2008; Danielsson, Krantz & Rehme, 2006)

(kriminalvarden.se).

Våga välja

Våga välja är ett missbruksprogram i grupp fördelat på 25 träffar. Behandlingsprogrammet bygger på den sociala inlärningsteorin där man utgår ifrån att alla våra beteenden är inlärd och att alla inlärd beteenden går att lära om (kriminalvarden.se).

Brottsbrytet

Brottsbrytet är ett allmänt kriminalitetsprogram med 25 gruppträffar och minst tre enskilda träffar med varje klient. Även detta program är kognitivt beteendeterapeutiskt. I programmet arbetar man med självkontroll, problemlösning, kriminogena tanke- och beteendemönster och konfliktlösning genom kunskapsförmedling, övningar, modellering och rollspel (kriminalvarden.se).

12-stegsbehandling

12-stegsbehandlingen är ett alkohol- och narkotikaprogram i grupp upp till 10 månader långt.

Grundstrukturen för behandlingen återfinns i de tolv steg som självhjälpsrörelsen Anonyma Alkoholister (AA) utvecklat. Genom föreläsningar och grupper beskrivs sjukdomen och den enskilde ges möjlighet att själv avgöra om han/hon är beroende eller inte. Till skillnad från de övriga behandlingsprogrammen är det en alkohol- eller drogterapeut som kommer utifrån anstalten som leder 12-stegsbehandlingen (Danielsson, Fors & Freij, 2009).

3. Tidigare forskning

Inledningsvis följer Clemmers (1958) begrepp om prisonisering samt ett av Goffmans (1973) stora verk ”*totala institutioner*” där hans forskning kring klyftan mellan intagna och personal står i centrum i undersökningen. De två teoretikernas forskning ger förståelse kring en rådande problematik på anstalterna ur en behandlingssynpunkt, den belyser likväl gruppens inverkan på den enskilde individen och hur detta negativt kan påverka dennes fängelsevistelse. Därefter kommer Ulla Bondeson’s (1974) och Lena Roxell’s (2007) avhandlingar få ett stort utrymme då även de har forskat på hur gruppen inverkar på den enskilde individen. Dock, till skillnad från de tidigare nämnda teoretikerna belyser Bondeson och Roxell hur gruppen faktiskt kan komma att innebära något positivt för den enskilde individen under dennes anstaltsvistelse. Det sistnämnda är enligt mig viktigt att i denna uppsats lyfta, för att på så sätt se att gruppen faktiskt kan komma att bli betydelsefull i den enskildes vardag på anstalt och hur denna betydelse kan inverka i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil, vilket då kommer att spela in i den behandlingen i grupp som sker på anstalten, vilket den sista delen handlar om under detta avsnitt.

Prisonisering

Fängelseforskaren Donald Clemmer (1958) har gjort sin forskning på ett fängelse för män i USA. Clemmer menar att alla intagna mer eller mindre genomgår en prisoniseringsprocess då de hamnar

på anstalt. Processen innebär att den intagne anpassar sig till de existerande sociala grupper och system som råder på anstalten. Anpassningen sker på ett sådant sätt att individen lär sig nya roller för att känna tillhörighet till de informella vanor, normer, värden, seder och bruk som råder i anstalten, vilket leder till en viss kultur. Kulturen kan benämnas för en fängelsekultur som uppstår i anstalten som den intagne socialiseras in i och därmed får en kriminell inställning i och med att fängelsekulturen är antisocial och prokriminell. Kulturen skapas genom interaktion på anstalten intagna emellan. Den intagne kan ta till sig en roll som är helt främmande för denne i normala fall, detta, på grund av den slutenhet och tvångsvisa karaktär som anstalten innebär (Clemmer, 1958).

Prisoniseringsprocessens konsekvenser innebär således att de positiva påverkansprocesserna såsom behandling ifrån anstaltens sida hamnar i skymundan för de negativa påverkansprocesserna från intagna emellan. Arbetet mot en anpassning tillbaka till samhället kompliceras i och med att den intagne socialiseras mer och mer in i den fängelsekultur som råder och därmed blir immun mot den påverkan som de olika behandlingsinsatserna ämnas ge (Clemmer, 1958). Trots att begreppet myntades för snart 50 år sedan visar forskning att begreppets innebörd fortfarande existerar på anstalterna (jmf Paterline, Petersen & Joscelyn, 1999; South & Wood, 2006).

Klyftan mellan intagna och personal på anstalten

Distansen som råder mellan intagna och personal redovisar Goffman (1973) i ett av sina stora verk ”*totala institutioner*”, där han menar att det existerar en klyfta mellan det stora antalet intagna och den lilla guppen övervakande personal. Trots att Erwing Goffmans verk skrevs under 60-talet tolkar jag den fortfarande vara högst relevant.

Goffman var amerikansk professor i sociologi och antropologi. I hans studie ”*totala institutioner*” genomförde han deltagande observationer. Målsättningen med observationerna var att få en inblick i den sociala värld som omgav den intagne på en total institution och hur den upplevdes av den drabbade. Således studerades där olika människors samspel med varandra och deras upprätthållande av de *sociala jagen* analyserades. Goffman menar att anstalten är ett samhälle i samhället med egna normer och ett eget socialt system. På grund av att de intagna ständigt är utsatt för kontroll av personalen vid anstalten, och att den intagne således är underkastad en auktoritet skapas en klyfta mellan det stora antalet intagna och den lilla gruppen övervakande personal. Det sociala avståndet mellan de två grupperna är vanligtvis stort och formellt reglerat. Två skilda sociala och kulturella världar utvecklas jämsides med varandra, med officiella kontaktpunkter men nästan utan egentligt utbyte. Klyftan mellan personal och intagna är en av de huvudsakliga följderna av att stora grupper människor administreras med byråkratiska medel. Dessutom har de båda grupperna tydliga stereotypa bilder av varandra. Goffman menar att personalen tycker de intagna är opålitliga och

bittra och gruppen intagna tycker i sin tur att personalen är nedlåtande och överlägsen. Dessutom menar Goffman att personalen tenderar att känna sig just överlägsen och rättfärdig och gruppen intagna tenderar att känna en känsla av underlägsenhet. Personalen representerar makt bland annat genom att de låser in de intagna. De intagna blir fråntagna möjligheten att kunna planera sin egen tid och är tvungna att följa vad auktoriteter säger. Goffman menar att man inom de olika grupperna har utvecklat olika sociala normer för informell social kontroll. Genom att säkra beteende inom grupperna uppkommer sociala klassificeringar om man avviker från dessa. Det är detta som gör att vissa i gruppen intagna definieras som ”tjallare och golbogar”⁶ (Goffman, 1973).

Interaktion och sammanhållning på anstalten

Även Bondeson (1974) belyser att det existerar en uppdelning mellan intagna och personal vilket är en del i en rådande fängelsekultur men även att intagna i högre grad interagerar med varandra än med personalen, under sin anstaltsvistelse. I Bondeson's enkätstudie framkom att relationen till andra intagna kan karakteriseras som expressiv medan förhållandet till personalen är mer instrumentellt. Med detta framgick att den enskilde intagne skulle vid ett personligt problem vända sig till en annan intagen framför någon i personalen, med förklaringen att ”*därför att de intagna förstår*”. Behövde däremot den intagne hjälp med något praktiskt skulle denne vända sig till någon i personalen. Vidare undersökte Bondeson dessutom kommunikation mellan intagna-intagna respektive kommunikation med intagna- personal, och kom fram till att den verbala kommunikationen mellan intagna-intagna är frekvent och interaktionen mellan de intagna sker tre gånger så mycket som mellan intagna-personal. Det framgick även att majoriteten av de intagna i Bondeson's undersökning uppger att de är mest känslig för såväl negativa som positiva sanktioner från intagna än från personalen. Den interaktion som intagna hellre har med varandra än med anstaltspersonalen leder vidare till en känsla av sammanhållning mellan de intagna gentemot personalen och Bondeson menar att sammanhållningen i fångsamhället är stark. En förutsättning enligt Bondeson är: *för att sammanhållning ska föreligga är således att det finns en grupp som medlemmarna har positiva attityder till. Men att en individ dras till en grupp brukar anges i de fördelar som gruppmedlemskapet skänker, verksamheten i gruppen, de mänskliga relationerna och den sociala uppskattningen. En grups attraktivitet ökar ju fler behov och ju mer betydelsefulla behov den tillfredsställer, ju mer fullständig behovstillfredsställelsen är och ju mindre av alternativa möjligheter till behovstillfredsställelse som ges* (Bondeson, 1974, s.164). Bondeson refererar vidare till Lazarsfeld och Merton (1954) vilka menar att det har visat sig att personer med mer likartade attityder också i högre grad kom att tycka om varandra (Bondeson, 1974).

⁶ ”Golbög och golare” är ett negativt slanguttryck som används av intagna på anstalterna för att beteckna en person som tjallar/tjallat till personal om vad andra intagna eller annan intagen, gör eller säger. En golare riskerar konsekvenser i form av hot, trakasserier och våld och ryktet om att vara golare sprider sig snabbt.

I en betydligt senare avhandling av Roxell (2007) undersöker även hon bland annat; hur förutsättningarna för att skapa relationer/kontakter under fängelsetiden ser ut och vad dessa relationer/kontakter har för betydelse under fängelsetiden. Roxell finner att gemensamma intressen är något som är viktigt om intagna ska kunna umgås med varandra. Det framkommer även att man som intagen vill ha ett socialt utbyte och ett intellektuellt utbyte av den man umgås med under fängelsetiden. I undersökningen framkommer också att de intagna stöttar och hjälper varandra på olika sätt. Bland annat att man delar allt, vilket leder till att man skrattar och kanske gråter tillsammans (Roxell, 2007). I många studier har relationen med andra intagna visat sig vara viktig för att lättare kunna uthärda anstaltsvistelsen (jmf Roxell, 2007; Aneas, 2006; Severance, 2005; Greer, 2000; Bondeson, 1974; Caldwell, 1956). Ärlighet är något som de intagna värderar högt i interaktion med andra intagna. Även Clemmer menar att det konstateras att intagna i allmänhet visar lojalitet mot varandra, dock främst av rädsla för sanktioner (Clemmer, 1958).

Gruppens betydelse i behandlingsarbetet

Som ovan nämnts är ärlighet och lojalitet något som de intagna värderar högt i utvecklandet av en relation. Detta har även visat sig vara viktigt i behandlingsprogram på anstalten, vilket belyses i en utvärdering av två olika behandlingsprogram som bedrivets i grupp på anstalt. Upplevelsen av gruppsamvaro som ledde till ökade personliga relationer med både programledare och deltagare uppskattades också. Relationen sågs som positiv och viktig för att gruppen skulle våga tala och agera på nya sätt inför andra (Berman och Farbring, 2010). Chylicki (1992) betonar även i sin forskning att de sociala relationerna (både negativa och positiva) är viktiga och har betydelse för både uppkomst av kriminalitet, fortsatt kriminalitet och upphörande med kriminalitet. Han påpekar att de sociala relationerna är faktorer som generellt påverkar social och personlig utveckling (Chylicki, 1992).

I statens offentliga utredningar (1979:4) skrivs å ena sidan om den rådande prisoniseringsproblematik på anstalt men även att anstaltsvistelsen å andra sidan kan vara avsedd förutom att utgöra ett straff- också träning för den intagne till arbete och till gemenskap med andra (SOU 1979:4). Roxell refererar till Åkerströms avhandling (1983) och menar att tiden på fängelse kan ses som en period när sociala färdigheter kan tränas. Åkerström menar att de intagna på anstalten möter både andra intagna och personal med olika personligheter som individen måste komma att interagera med under sin vistelse på anstalt. Det handlar således i många fall om att anpassa sig till rådande omständigheter (ur Roxell, 2007).

I kriminalvårdens egen studie (Göransson, 2008; Danielsson, Krantz & Rehme, 2006) om klimatet på samtliga behandlings-, motivations och särskilda motivationsavdelningar som haft uppdrag i

kriminalvårdens satsning mot narkotika, redovisas resultat från en totalundersökning där personalen och de intagna fått svara på frågor om hur de upplever klimatet under en avgränsad tidsperiod hösten 2005. De sammanfattar begreppet ”klimat” som den uppfattning som intagna och personal har om det dagliga livet i anstalten. De mest positiva resultaten visade sig på behandlingsavdelningarna. De intagna som satt på en behandlingsavdelning tyckte att tydliga regler bidrog till att skapa en stämning där både intagna och personal drog åt samma håll. Detta gav i sin tur en grupp känsla som skapade förutsättningar för gemensam positiv förstärkning. Mest negativa var klienterna vid normalavdelningarna. I resultaten av studien framgår även att de mest återkommande faktorerna som klienterna lyfter fram som positiva är att de uppskattar goda relationer, både mellan intagna och till personalen. Små avdelningar är något som ansågs vara positivt och detta både från personalens och från de intagnas sida. Det upplevdes mer lugnt och lättare att skapa relationer då (Göransson, 2008; Danielsson, Krantz & Rehme, 2006).

4. Teori

I uppsatsen kommer teorin om symbolisk interaktionism att användas. Med denna teori utgår jag i uppsatsen enligt följande tanke: Om den dömda individen har påverkats av grupperingar till att *bli* kriminell kan då den enskilda dömda individen påverkas av gruppen på anstalten för att vilja *ta sig* ur sitt kriminella leverne? Hur kriminologer ibland tar upp teorin om symbolisk interaktionism för att förklara *uppkomsten* av kriminalitet har i denna uppsats varit ett exempel på hur teorin bör tillämpas för att förklara uppsatsens syfte. Kriminologer menar att kriminalitet uppkommer när människor deltar i grupperingar som förvärvar kriminella värderingar och stödjer brottslighet. Man menar då att individen tar efter gruppens värderingar (Bergström, 2012; Andersen & Kaspersen, 2007).

Symbolisk interaktionism

Människan är påverkbar av den grupp individen för tillfället är en del av. Människans handlande har ett meningssammanhang som bildas ur social interaktion. Den sociala interaktionen kan i sin tur förändra det meningssammanhang handlingen innehar, en handling innebär enligt detta synsätt, en relation mellan två eller fler handlande individer. Det är i mötet med andra som vi finner oss själva. Den personliga identiteten/självmedvetandet är ett socialt ursprung som uppstår i vårt samspel med andra människor. Individens handlingar och beteenden kan i alla sammanhang endast förklaras genom att ta hänsyn till vilka större sociala nätverk denne är en del av och på så sätt få en förståelse för hur individen är sammankopplad med gruppen och vice versa (Trost & Levin, 2010; Andersen & Kaspersen, 2007; Svedberg, 2000; Prus, 1996). För uppsatsens del har, jag från litteraturen, hämtat fyra övergripande begrepp som är av särskild relevans: jaget, rollövertagande, signifikanta andra samt generaliserande andra.

George Herbert Mead (1863-1931) grundaren till symbolisk interaktionism menar att individualitet skapas i grund och botten genom en social process i interaktion mellan individ och grupp (eller samhälle). Således skapas och utvecklas den personliga identiteten i det sociala samspelet vilket i sig bidrar till att den ständigt kan förändras (Trost & Levin, 2010). Utifrån mitt syfte om gruppen kan möjliggöra något i den enskildes arbete att lämna sin kriminella livsstil på anstalt anser jag mig kunna koppla dessa tankar inom symbolisk interaktionism vad gäller, den sociala interaktionen, till möjligheten för den enskilde att i interaktion med andra människor skapa sig en ny identitet, vilket inom teorin benämns som ”*jaget*”. Jaget som är föränderligt och ses som en, *hela tiden pågående process*, och beror på människans gruppstillhörighet/grupperfarenhet där den enskilde speglar sig i. För att analysera och förstå jaget myntade Mead begreppen ”I” och ”me”. De två delarna av jaget är involverade i en social process som sker inom individen vilket handlar om tankar, medvetande, eller en ”inre dialog” (Trost & Levin, 2010; Waskul & Vannini, 2006; Svedberg, 2000; Prus, 1996). Me står för jagets sociala roller, de av oss internaliserade förväntningar som andra har på oss. Här finns vårt språk och alla våra erfarenheter lagrade, denna del förändras ganska långsamt. I är den spontana och kreativa delen av oss. Det är denna del av individen som varseblir och svarar på andras åsikter och beteenden (Trost & Levi, 2010). I är enligt Mead den handlande individen som har relationer till andra människor. Me i sin tur reflekterar över dessa relationer och gör, *rollövertaganden*, det vill säga, skapar en bild av individen som speglas i andras reaktioner på honom/henne. Mead menar vidare att ur detta samspel som sker mellan det handlande I och det reflekterande me, växer jaget fram, vilket alltså i individens självbild integrerar element av hur han/hon uppfattas av andra. Mead menar att känslan av ett jag hos en individ beror på att hon tillhör och är medlem i ett samhälle/en grupp. Tillhörandet i samhället/i gruppen gör att människan får grepp om de regler som finns och individen tar således över dessa i sitt eget handlande, det vill säga, den yttre sociala världen integreras inom den enskilde individen. Detta är en socialisationsprocess som pågår under hela livet, det vill säga vi är alltså aldrig färdigsocialiserade. Socialisationsprocessen är kopplad till definitionen av situationen, till gruppstillhörigheten, till den specifika kulturen. Det är här ett rollövertagande sker och kan innebära att individen tar till sig en roll som annars är helt främmande för denne (Trost & Levin, 2010; Andersen & Kaspersen, 2007; Waskul & Vannini, 2006).

”*Signifikanta andra*” är enligt Mead de personer som är viktiga i en människas liv. Det är de personer som vi bryr oss om och vill lyssna på, och de har därför stor betydelse för uppbyggandet av vårt jag. Det är dessa människor vi utövar rollövertagandet gentemot, de människor som får oss att formas. De signifikanta andra kan för individen vara både i negativ och positiv bemärkelse (Trost & Levin, 2010; Waskul & Vannini, 2006; Prus, 1996). Individen skapar sedan en generaliserande bild som består av en kombination av de attityder eller roller från de signifikanta

andra. Denna generaliserande bild, som består av värderingar och normer som individen anammat genom samspel med andra, kallas enligt Mead för den *generaliserande andre*, vilket innebär att se sig själv utifrån ett ”dem”. Människan strävar sedan under hela livet efter att utveckla och bibehålla ett inre sammanhållet och positivt laddat självsystem. Detta gör vi bland annat genom att söka oss till andra som tänker lika som oss och återspeglar och stöder vår uppfattning av oss själva (ibid).

5. Metod

Val av metod

En kvalitativ undersökningsmetod har valts för studien. Metod inriktas på att tolka och förstå ett fenomen. Beaktande och fokusering av öppen, mångtydig empiri är ett centralt kriterium i kvalitativ metod (Alvesson & Skoldberg, 2007). I denna studie har detta inneburit en strävan efter att få en djupare förståelse genom att utgå ifrån intervjupersonernas ord, uttryck och meningsbeskrivningar för att på så sätt förstå och tolka hur gruppen kan ha möjliggjort för den enskilde individen i dennes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt.

I studien används grounded theory som analysmetod och för att få fram information om hur gruppen kan möjliggöra för den enskilde individen i dennes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt har semistrukturerade intervjuer gjorts. Intervjupersonerna i studien intervjuades baserat på en intervjuguide (bilaga 2). Jag började med att göra en pilotintervju genom att intervju en tidigare intagen på en sluten anstalt med hjälp av min första formulerade intervjuguide. Intervjuguiden har efter pilotintervjun omarbetats en del, vilket enligt Bryman (2002) är fördelen med att göra en pilotintervju. Avsikten med pilotstudien var att se om de formulerade frågorna gav svar på mitt syfte. Efter omarbetningen av intervjuguiden formulerades frågorna mer åt att fånga hur gruppen medintagna kan komma att innebära något i behandlingsarbetet. Det vill säga, i den tidigare intervjuguiden var frågorna mer inriktade på betydelsen av gruppen för den enskilde individen under dennes anstaltsvistelse mer generellt. Pilotintervjun är inte en del i materialet utan var en del i utformningen av frågorna. Bryman (2002) skriver att en mindre pilotstudie är bra för att säkerställa att undersökningen blir bra i sin helhet.

Urvalsprocess

För att få tillgång till före detta intagna att intervjuas tog jag, via mail, kontakt med ett antal KRIS (Kriminellas Revansch I Samhället) föreningar angående förfrågan om medverkan i uppsatsen. Medlemmarna i KRIS lever inte längre med en kriminell livsstil men har gjort. I mailet formulerade jag att förutsättningen för att bli intervjuad var att den frivillige var av manligt kön, samt hade varit intagen på en säkerhetsklassad 1 eller 2 anstalt. Två av de tillfrågade föreningarna i Mellansverige svarade och ville ställa upp på att bli intervjuade. Jag har inte medverkat i uttagandet av vilka som

ska intervjuas. Efter ett telefonsamtal med ordförande från den ena KRIS föreningen och ett telefonsamtal med ekonomiansvarig från den andra föreningen beskrev jag förutsättningarnas syfte ännu en gång och de ansvariga ordnade sedan med tillgängliga intervjupersoner. Bryman (2002) kallar detta ett tillgänglighetsurval. Via telefonsamtalet bestämdes tid och de personer som skulle bli intervjuade fanns då på plats i respektive KRIS lokaler. Ett informationsbrev skickades via mail ut till båda föreningarna (se bilaga 3). I informationsbrevet informerade jag även om min egna tidigare arbetserfarenhet på anstalt.

I denna uppsats har sju intervjuer genomförts. Min önskan var att genomföra sammanlagt åtta intervjuer men fick endast tillgång till sju. Alla är män men åldern varierar mellan 28-72 år. Samtliga av de intervjuade är verksamma i KRIS och intervjuerna genomfördes i KRIS lokaler.

Under resultat- och analysdelen presenteras intervjupersonerna med kort relevant bakgrundsinformation med hjälp av fingerade namn. De fingerade namnen kommer inte återges under resultat- och analysdelen med tanke på konfidentialitetskravet. Citaten är ordagrant formulerade. Då intervjupersonerna pratar om kriminalvårdens personal använder samtliga intervjupersoner benämningen ”*plit*”. Plit är de intagnas eget språkbruk för kriminalvårdare. Plit är ett vapen som tidigare bars av fängvaktare. Jag övervägde valet att ändra detta ord till kriminalvårdare, dock fanns då risken att den innebärande meningen försvann då benämningen av plit användes av intervjupersonerna i en negativ bemärkelse. I de fall *delar* av en hel mening används återges det enligt följande exempel:

...använt mig av ord från en mening...

Validitet och reliabilitet

Validitet innebär i vilken utsträckning forskarens forskningsresultat reflekterar syftet med studien, representerar verkligheten och visar på integritet och kvalitet samt att forskaren verkligen belyser det den vill belysa. I denna studie har en pilotstudie gjorts för att på så sätt garantera att frågorna ger svar på det jag vill veta. Forskaren ska ständigt kontrollera, ifrågasätta och teoretiskt tolka det som framkommer i studien och under genomförandet, på så sätt ökar validiteten. Vidare har jag i denna studie använt mig av en intervjuguide som omformulerades efter pilotstudien. Jag har frågat alla intervjupersoner samma frågor med eventuella följdfrågor. Frågorna har varit av den öppna karaktären för att intervjupersonen på ett fritt sätt ska fortsätta prata (Allwood & Erikson, 2010; Glaser & Strauss, 1999). Inom kvalitativa studier strävar forskaren efter validitet gällande hela forskningsprocessen, Bryman, (2002) menar att detta visar sig då forskaren använder sig av sin förförståelse under hela forskningsförloppet. Det är därför viktigt att forskaren i undersökningen

förklarar sitt tillvägagångssätt (Bryman, 2002). I min uppsatsprocess har jag försökt behålla en inre logik, detta har jag dels gjort genom att utforma min intervjuguide efter frågeställningarna, dels har jag i analysarbetet tagit ut koder som bildat tre kategorier och ett övergripande tema utifrån frågeställningarna. På detta sätt har jag förhållit mig till validiteten genom hela forskningsprocessen.

Reliabilitet handlar om pålitlighet att studien görs på ett tillförlitligt sätt. För att studien ska vara pålitlig bör undersökningsprocessen ske på ett korrekt sätt och resultaten bör överensstämma i så hög grad som möjligt med det som beskrivits av respondenterna och den tekniska utrustningen som i denna studie gjorts genom inspelning på en bandspelare med inbyggd mikrofon blir därmed viktig. Jag har upplevt inspelningarna som problemfria. Min förståelse är i studien väldigt central men har använts på ett konstruktivt sätt då jag önskat undersöka motsatsen till något som enligt forskning (Goffman, 1973; Clemmer, 1958) tycks se dystert ut. Reliabiliteten i studien ökar då intervjupersonerna redan har *lämnat* sin kriminella livsstil och således är *före detta* kriminella. Detta har gjort att intervjupersonerna med större tillförlitlighet kan svara på hur möjligheterna respektive svårigheterna att arbeta med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt, till skillnad från om intervjupersonen skulle vara i en aktiv kriminell livsstil och således kanske inte är motiverade till att lämna sin kriminella livsstil.

Etiska aspekter

I kvalitativa undersökningar är etiska aspekter viktiga eftersom man där har endast få intervjupersoner och de i regel ger mycket information om sina erfarenheter. Intervjupersonerna får inte riskera att identifieras och jag har därför valt att inte ta med de fingerade namnen i resultat- och analysdelen. Intervjupersonerna informerades i informationsbrevet att intervjumaterialet skulle behandlas konfidentiellt. Intervjupersonerna informerades skriftligen via informationsbrev om studiens syfte och att deras deltagande var frivilligt (bilaga 3). Vid intervjutillfället har denna information gått igenom ytterligare en gång. Informationen kring att intervjun skulle komma att spelas in och att detta är nödvändigt för att undvika misstolkning av intervjupersonens svar har också informerats både via informationsbrevet och muntligt innan intervjuns början. Vidare informerades både skriftligt och muntligt att inspelningen endast kommer avlyssnas av mig och att inspelningen efter transkriberingen kommer att raderas. Informanterna har fått information kring uppsatsens ändamål och att materialet endast kommer att användas för att genomföra denna uppsats. Intervjupersonerna har fått information kring att deltagandet är frivilligt och att deltagandet när som helst utan närmre förklaring kan avbrytas. Samtliga intervjupersoner har samtyckt till ovanstående information och informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet har således tillgodosetts (Gustafsson, Hermerén, & Petterson, 2005). Vidare har ingen av de

intervjuade önskat dra sig ur, tagit tillbaka något av vad som sagts eller avbrutit sitt medverkande under det att uppsatsen skrivits.

6. Resultat och analys

Nedan följer en kortfattad presentation av de intervjupersoner som medverkat i studien.

Presentationen syftar till att ge läsaren en översiktspild över intervjupersonernas erfarenhet av anstaltsvistelser i allmänhet och deras sista⁷ anstaltsvistelse i synnerhet. Samtliga intervjupersoner har haft ett narkotika- eller alkoholmissbruk under sina anstaltsvistelser och berättar att de levtt i en kriminell livsstil. Intervjupersonerna kommer inte att kopplas till resultatet och analysen något vidare på grund av konfidentialitetskravet. Namnen är fingerade.

Deltagare

Conny

Conny är 72 år och menar att han på grund av sin höga ålder, och tidiga kriminella debut, suttit i fängelse så många gånger att han tappat räkningen. Första gången Conny blev dömd till fängelse var han 15 år, han blev således dömd till ungdomsfängelse. Sista gången Conny blev dömd till anstalt dömdes han till sex år. Detta sexåriga straff avtjänade han klart år 1994. Conny berättar att han avtjänade sitt straff på en speciell avdelning med endast 12 andra intagna, som han kallar, ”*långtidare*”, och menar att dessa hade en strafftid på mellan 8-12 år. Under detta fängelsestraff arbetade han i tvätteriet. Under de år Conny var intagen på anstalt fanns inte några specifika behandlingsinsatser. Han berättar vidare att i den åldern han är i, och i inverkan med en tidig kriminell debut, skulle troligtvis inte den gruppen vara mottagliga för de nuvarande behandlingsprogrammen som bedrivs på anstalterna. Conny menar att en av anledningarna till det, kan bero på att det på hans tid inte fanns kontaktmän, och att de intagna starkt levde i jargongen att kommunikation aldrig sker med någon i personalen. Conny har bara varit intagen på höga säkerhetsklassanstalter.

Arvid

Arvid är 60 år och har suttit på anstalt runt 20 gånger. Han menar att dessa straff främst rört sig om korta fängelsestraff och menar då straff på 4-5 månader. Arvids längsta fängelsestraff har varit på dryga året. Under Arvids fängelsestraff har han vistats på både hög-och lågsäkerhetsklassade anstalter samt på både normal-och behandlingsavdelningar. Sista gången Arvid blev dömd till fängelse fick han fyra månader och kom ut år 2001. Detta straff tillbringade Arvid på en behandlingsavdelning med 30 andra intagna på avdelningen. Under fängelsetiden arbetade Arvid i verkstaden och gick olika behandlingsprogram i grupp, han säger att han under sina fängelsestraff

⁷ Då jag skriver om intervjupersonernas senaste anstaltsvistelse kommer ordet ”sista” att användas. Detta är ett medvetet val och beror på att intervjupersonerna anser sig ha lämnat den kriminella livsstilen och därmed själva kallar den senaste anstaltsvistelsen för den sista.

förmodligen gått alla behandlingsprogram som kriminalvården har att erbjuda.

Anders

Anders är 49 år och har blivit dömd till anstalt tio gånger. Första gången Anders blev dömd blev han likt Conny dömd till ungdomsfängelse. Sista gången blev Anders dömd till 50 dagar vilket han avtjänade år 2012, detta med 24 andra intagna på samma avdelning. Anders satt då på en normalavdelning. Strafftiderna har varierat under Anders tio fängelsestraff, alltifrån som sista fängelsestraffet på 50 dagar till 1,5 år. Anders har suttit på både behandlingsavdelning och normalavdelning och menar att överlag är det väldigt ”störigt” på anstalterna. Under straffen har Anders medverkat i olika grupprogram, arbetat i verkstaden samt medverkat i samtalsgrupper i kyrkan. Anders hävdar att, för att slippa trisstessen inne på anstalten medverkade han i de olika grupprogram som kriminalvården erbjöd. Anders berömmar dock 12-stepsprogrammet och en speciell behandlingsavdelning där gruppterapin varit mycket bra där gruppen upplevdes sammansatt och varat i över ett år.

Martin

Martin är 45 år och har suttit på anstalt nio gånger. Sista gången blev Martin dömd till 15 månader och blev villkorligt frigiven år 2008. Martin satt då med 18 andra intagna på samma avdelning. Under sista fängelsestraffet berättar Martin att han var motiverad till att lämna sin kriminella livsstil och ”försökte därför hålla sig mycket för sig själv”. Martin menar att han avtjänat fyra längre fängelsestraff. Dessa på: ovanstående 15 månader, nio månader, 2,5 år och 1,5 år. Innan dess menar Martin att han endast blivit dömd till kortare straff. Martin har suttit på både normalavdelning, behandlingsavdelning och behandlingsanstalt. Under denna tid har han både arbetat och gått olika grupprogram. Martin menar att den behandlingsanstalt (som idag lagts ner) var väldigt bra och hade en 12-stegsinriktning med möten fyra gånger i veckan, vilket Martin berömmar. På denna anstalt satt endast nio på en avdelning och stämningen var mycket god vilket enligt Martin berodde på att de intagna själva fick ansöka om att komma till anstalten och alla var således motiverade vilket vidare skapade en tillit i gruppen.

Lars

Lars är 39 år och har blivit dömd till fängelse sex gånger. Sista gången blev Lars dömd till två år och kom ut i samhället i juni 2013. Lars menar att han de tidigare gångerna endast blivit dömd till kortare fängelsestraff. Lars satt under det senaste fängelsestraffet på en behandlingsavdelning med 32 andra intagna på samma avdelning. Lars menar att de intagna på behandlingsavdelningen ville bli drogfria och att de flesta där var väldigt engagerade i 12-stepsprogrammet som gavs på anstalten. Dock tycker Lars själv att de andra grupprogrammen som inte hade 12-stegsinriktning tilltalade honom mer i och med ”att de var fakta om droger och kriminalitet rakt av och inte något

prat om Gud”, men att han är svår att påverka med programverksamhet.

Han menar också att distansen mellan intagna-personal var något mindre än på normalavdelningarna.

Ola

Ola är 31 år och har blivit dömd till 3,5 års ungdomsfängelse en gång då han var 20 år. På Olas avdelning satt tio andra ungdomar som var mellan 18-23 år gamla. Det fanns även en vuxenavdelning vilka de träffade under matutdelningen. Ola hävdar att ungdomarna hade sin egen avdelning och höll sig främst för sig själva. Detta straff blev han villkorligt frigiven ifrån år 2004. Under denna tid gick Ola ett grupprogram som idag lagts ner inom kriminalvården kallat Aggression Replacement Training (ART), vilket de i gruppen mest såg som en rolig grej. Ola studerade även under fängelsestraffet och menar att gruppen i detta studerande stöttade varandra och ville att alla skulle klara kurserna.

James

James är 28 år och har suttit på anstalt en gång, han blev då dömd till fyra år. James blev villkorligt frigiven år 2012. James hamnade först på en normalavdelning där satt han med 20 andra intagna. Under anstaltstiden arbetade James i verkstaden, och medverkade i grupprogram vilket James själv hävdar att han inte såg så seriöst.

James ville sedan börja studera och blev därmed förflyttad till en studieavdelning med 16 andra intagna. Dock menar James att ”*det inte blev så mycket studerande på grund av att de mest satt och snackade skit*”.

Jag kommer nu att återge och analysera det intervjupersonerna sagt under intervjuerna genom direkta citat för att sedan koppla detta till teori och tidigare forskning. Inledningsvis presenteras en modell av det utarbetade temat och de tre utarbetade kategorierna som framkommit genom analysarbetet. Temat och kategorierna analyseras sedan var och en för sig under respektive rubrik.

Analys och tillvägagångssätt

Varje intervju spelades in på diktafon vilket framgick i informationsbrevet (bilaga 3) och muntligen innan intervjun sattes igång. Samtliga intervjuade tillät inspelning. Intervjuerna varade alla i ungefär en timme. Fyra frågor användes med olika uppföljande frågor beroende på svar. Frågeordningen anpassades för varje intervju. De av mig utskrivna intervjutexterna lästes igenom för att få en helhetsbild av materialet. Sedan lästes rad för rad igenom med frågan ”vad händer/vad innebär det här?” i beaktande. De fenomen (ex. förståelse, spegling, gruppåverkan) som uppkom kodades och fick ett namn. Ur koderna formades kategorier och ett tema.

Grundläggande steg från grounded theory har använts i studien:

1) **materialet lästes rad för rad** ett flertal gånger för att jag skulle förstå dess helhet men även ”lära känna” det material som är grunden i min studie.

2) **därefter genomfördes en kodning av materialet** genom att på datorn färgmarkera den text som berättade någonting och på så sätt sorterades för studiens ändamål orelevant text ut. Detta steg genomfördes två gånger för att säkerställa att viktig information inte kom förlorad. De färgmarkerade koderna klipptes sedan ut och de

3) **koder som hade något gemensamt, eller tycktes höra samman sammanfördes i kategorier**

4) **kategorier jämfördes sedan kontinuerligt med varandra och**

5) **ur kategorierna formades ett centralt tema: identifikation.**

Empirin visar att det finns ett centralt tema som jag valt att kalla för: *identifikation*. Genom analysarbetet har det framgått att intagna sinsemellan känner identifikation med varandra vilket på olika sätt kan möjliggöra för den enskilde i dennes arbete att lämna sin kriminella livsstil. Dessa sätt har jag valt att i uppsatsen kalla för ”*inre process*” respektive ”*yttre process*”⁸, vilken process den enskilde går igenom verkar främst bero på om den enskilde individen befinner sig på en normal- eller behandlingsavdelning⁹. Begreppet ”*inre process*” har valts då samtliga intervjupersoner beskrivit svårigheter att, på anstalt, *öppet* visa en motivation till att vilja arbeta med att lämna sin kriminella livsstil. Den inre processen, har enligt intervjupersonerna visat sig bero på det Clemmer (1958) kallar prisonisering samt på grund av den problematik som Goffman (1973) belyser med den rådande klyftan mellan intagna och personal på anstalten det vill säga, på grund av den rådande fängelsekulturen som de båda teoretikerna belyser i sin forskning. Denna problematik är enligt alla intervjupersoner i studien ytterst påtaglig på anstalterna, dock hävdar intervjupersonerna att denna problematik ser *något* bättre ut på behandlingsavdelningarna eller behandlingsanstalterna, i de fall används begreppet ”*yttre process*” och betecknar motsatsen till den inre processen. Den yttre processen baserar sig, likt den inre processen, på hur den enskilde individen identifierar sig med gruppen. I den yttre processen kan den enskilde intagne vara mer öppen med att han vill arbeta med att lämna sin kriminella livsstil.

Vidare har ytterligare en kategori kunnat urskiljas genom analysarbetet, vilket blivit en underkategori till den inre processen – vilken jag valt att kalla ”*identifikationskonflikt*”. Kategorin innebär att den intagne inte längre *vill* identifiera sig med resten av gruppen och på så vis kommer

⁸ Det tema och de subkategorier som vuxit fram genom analysarbetet presenteras med hjälp av en modell på sidan 27.

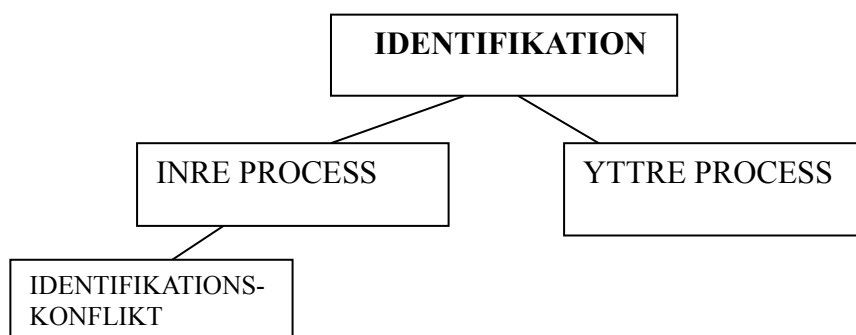
⁹Hädanefter kommer ordet avdelning istället för anstalt således användas konsekvent då jag genom analysarbetet kommit fram till att betydelsen av om den intagne befinner sig på: normal- respektive behandlingsavdelning spelar stor roll i ett eventuellt behandlingsarbete.

till *insikt* om att denne inte vill leva ett kriminellt liv. Denna insikt är likt den inre processen något som den intagne inte visar öppet, och på så vis har denna kategori urskiljts ur den inre processen.

Den identifikation som kunnat urskiljas i samtliga tre kategorier och som är bärande för att gruppen ska kunna möjliggöra för den enskilde i ett förändringsarbete, kan enligt symbolisk interaktionism förklaras genom att den intagnes ”jag” är en hela tiden pågående process. Den intagnes jag är föränderligt och, hur den intagnes jag förändras beror på att den intagne speglar sig i den grupp han för tillfället tillhör och förändras därefter.

Modellen visar hur gruppen intagna på avdelningen, på olika sätt kan möjliggöra för den enskilde individen i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil.

Modell: Tema och kategorier

Identifikation

Att den enskilde intagne identifierar sig med gruppen har kommit att bli det centrala i hur gruppen även kan möjliggöra för den enskilde i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt, därmed analyseras identifikation här som ett övergripande tema. Den enskilde intagne kan genom att identifiera sig med gruppen medintagna finna vilja och motivation till att lämna sin kriminella livsstil genom både en ”inre” och en ”yttre” process samt genom en ”identifikationskonflikt”. När den intagne på ett öppet sätt kan visa att den vill förändra sin livssituation verkar en förutsättning vara att den intagne är placerad på en behandlingsavdelning/behandlingsanstalt och där genomgår gruppbehandlingsprogram¹⁰. På så vis identifierar sig den enskilde intagne sig själv med en grupp som är förändringsinriktade. Är den enskilde intagne å andra sidan placerad på en normalavdelning är det vanligare att en förändring måste ske i en inre process på grund av att gruppen den enskilde identifierar sig med inte är förändringsinriktade. Identifikationen med den sistnämnda gruppen kan således leda till att den enskilde tröttnar på att identifiera sig själv med gruppen och på det sättet kan den enskilde finna en vilja och motivation till vidare förändring.

Likt tidigare forskning visar (Danielsson, Fors & Freij, 2009; Fridell & Hesse, 2006) har det genom

¹⁰ Några av dessa behandlingsprogram beskrivs på sidan 14.

intervjuerna framkommit att 12-stegsprogrammet är det behandlingsprogram som verkar fungera bäst i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt. Genom analysarbetet verkar intervjupersonernas goda erfarenhet av 12-stegsprogrammet också handla om identifiering, på så sätt att programledaren själv missbrukat och levt ett kriminellt liv. Genom identifikation med 12-stegsbehandlaren kan de intagna lättare ta det behandlaren säger och uttrycker på större allvar än en, som de själva uttrycker det, ”*plit från kriminalvården*” skulle leda programmet. Fyra av intervjupersonerna beskriver detta enligt följande:

...framförallt i tolvsteg så känner jag att gruppen öppnar sig på ett helt annat sätt. Men det kan också vara på grund av att han som har tolvsteget inte är någon plit, man såg honom på ett helt annat sätt och man tänkte fan det ligger något i det han säger.

...att dom som jobbar som terapeuter och såhär, att dom har en egen bakgrund det tror jag på. Jag tror inte på terapeuter som inte har någon bakgrund alls för dom vet inte så mycket, det är mer vad de läst och hört.

Plitar har inte den kontakten med tjuven som extern personal kan ha.

...och så har man en som själv missbrukat i 20 år och suttit på kåken han har det mycket lättare bland narkomaner och kriminella så ser man att han ser faktiskt ut att må bra idag...samma sak som att studenter lyssnar mer på professorer....

Identifikation med både 12-stegsbehandlaren och med intagna sinsemellan har visat sig kunna bli det centrala då den enskilde intagne ska genomgå en förändringsprocess på anstalt. En av de intervjuade beskriver hur gruppen intagna kan påverka varandra genom identifikationen:

...plitar kan ju inte gå in och konfrontera oss med att vi exempelvis ska slappna av i kroppen att du inte behöver spänna dig så eller att du ska tänka på hur du står för att det ser pundigt ut. Det är ju sånt beteende som är kvar hos en även när man vill sluta, men det är ju ingen plit som kan säga till dig om det, eller likadant med munnen, dö slappna av det finns inget i amfetaminet som gör att du blir sån i munnen utan det är du som förstärker alltihop så träna på det, detta kan ju vi tjuvar sitta och bolla med om vi vill förändra oss.

Detta belyser vad Bondeson (1974) fann i sin forskning där relationen mellan intagna-intagna karakteriserades som expressiv och att den enskilde intagne vid ett personligt problem hellre vänder sig till en annan intagen än en personal, detta med förklaringen ”därför att de förstår”. Mer kring

identifikation sägs av följande intervjuperson¹¹:

...inne på anstalterna är plitarna plitar och vi är dom intagna...

Tydligt blir genom ovanstående citat att det existerar två grupper på anstalten och att det råder en klyfta mellan intagna och personalen, detta likt vad både Goffman (1973) och Bondeson (1974) konstaterar. Vidare kan då identifikationen som den enskilde känner till gruppen medintagna förstås genom det som inom symbolisk interaktionism kallas den generaliserande andre, vilket innebär att gruppen intagna ser sig själv utifrån ett "dem" (Trost och Levin, 2010). Genom den symboliska interaktionismen kan förstås att den intagne söker sig till de som för tillfället är lika denne själv i förhållande till situationen och sammanhanget denne befinner sig i. Enligt Goffman (1973) förklarar intagnas känsla av ett "dem" samt att de söker sig till varandra som ett led i att de intagna bland annat är underordnade av en övervakande personal och administreras med byråkratiska medel.

Den intagne tar således till sig normer och värderingar som denne anammat i samspel med de andra på avdelningen och det är viktigt för den enskilde att känna tillhörighet med gruppen. Att den enskilde identifierar sig med gruppen medintagna kan ge en förståelse kring det Goffman (1973) belyser i sin forskning kring att det uppstår en distans mellan personal och intagna. Distansen skapar således två olika grupper och likt Bondeson (1974) tagit upp i sin forskning, skapas på så vis en sammanhållning mellan de intagna, vilket en av intervjupersonerna förklarar såhär:

vi har ju den här tillhörigheten gentemot plitarna.

Genom att den enskilde identifierar sig med gruppen kan en förståelse ges kring vikten av att faktiskt tillhöra gruppen och att gruppen med intagna är det viktigaste att förhålla sig till för den enskilde under dennes fängelsestraff. Detta oavsett om gruppen är antisocial och prokriminell, vilket på så vis kan bli en svårighet att på ett öppet sätt visa sin vilja till förändring vilket jag valt att kalla för inre process.

Inre process

Begreppet "inre process" valdes då samtliga intervjupersoner har belyst svårigheter att öppet kunna visa en vilja att lämna den kriminella livsstilen. Detta problem beskrivs av intervjupersonerna bero på det som både Clemmer (1958) och Goffman (1973) belyser i sin forskning, det vill säga på grund av prisonisering och att det råder en klyfta mellan intagna och personal. En av de intervjuade säger:

---

¹¹ Samtliga intervjupersoner har tydligt hävdatt att det existerar en tydlig distans mellan personal och intagna.

...och nåstans under mina fängelsestraff har jag väl börjat förstå mer och mer om mig själv. Det är väl nån gnista som har tänts. Fast utåt sett har jag inte visat det.

Att vilja förändra sin livsstil blir således något man som intagen får hålla för sig själv, detta för att inte hamna utanför gruppen och riskera olika sorters sanktioner från de medintagna. Genom teorin om symbolisk interaktionism (Trost & Levi, 2010) kan förklaras att känslan av ett ”jag” hos den enskilde intagne beror på att denne tillhör och är medlem i gruppen som är på avdelningen, vilket likväl kan förklara svårigheten att öppet visa att man vill lämna den kriminella livsstilen om ingen annan på avdelningen öppet visar det. Denna svårighet kan även förstås av Bondesons (1974) ena undersökning som visar hur gruppen medintagna ses som det viktiga att förhålla sig till för den enskilde intagne, detta då den enskilde intagne är känsligare för såväl negativa som positiva sanktioner från andra intagna än från personalen. En av intervjupersonerna beskriver detta enligt följande:

...vissa plitar är ju faktiskt sjyssta och bra men jag menar den kontakten får du ju inte odla för då kan det smälla och sen blir du betraktad som en golbög, fröken flora eller va fan som helst.

Genom den symboliska interaktionismen (Trost & Levi, 2010) kan förstås att gruppen medintagna blir de signifikanta andra, det vill säga, de som för tillfället betyder mest för den enskilde. Genom teorin kan vi förstå att, tillhöra gruppen, gör att den intagne får grepp om de regler som existerar på avdelningen och att den intagne således även tar över dessa i sitt eget handlande. Det är här ett rollövertagande enligt symbolisk interaktionism (ibid) sker vilket innebär att den intagne tar till sig en roll som kanske är helt främmande för denne. Följande citat belyser problematiken:

För jag menar är du på en normalavdelning så ska du vara som dom tänker sig och utanför den normen är de andra intagna på sin vakt utifrån att jag inte är som dom.

Vidare sker här en prisoniseringsprocess där den intagne anpassar sig till de existerande sociala grupper och system som råder på avdelningen. Likt Clemmer (1958), menar även samtliga intervjupersoner att de som intagna fått anpassa sig till den, för tillfället rådande fängelsekulturen, för att kunna känna tillhörighet i gruppen. En av intervjupersonerna förklarar detta enligt följande, citatet belyser även att problematiken tycks vara som störst på normalavdelningarna.

Men vill du tillfriskna så blir du ensam om du ger dig ut för att nu vill jag va drogfri och ställer upp på urinprov och såhär på en vanlig normalavdelning det blir va fan är det för fel på honom

vattnar¹² han också eller och såhär va för då är du ensam...eller du blir isolerad på nått vis du får inte delta i det innersta i det här tugget.

Med ovanstående citat blir begreppet signifikanta andra (Trost & Levi, 2010) relevant ur en ny synvinkel, vilken är central i både den inre och yttre processen, nämligen att signifikanta andra enligt Mead kan vara av både positiv och negativ bemärkelse. Vad som ovan belyses är en grupp signifikanta andra av en negativ bemärkelse. Gruppen har kommit att negativt påverka den enskilde individens mottaglighet för behandling, vilket vidare är ett led av en prisoniseringsprocess (Clemmer, 1958) där de positiva påverkansprocesserna såsom behandling ifrån anstaltens sida hamnar i skymundan för de negativa sådana från gruppen av medintagna. Ytterligare ett citat belyser detta:

Alltså dom motiverade dom blir ju nästan lite utstötta istället...

Vikten för den enskilde individen att tillhöra gruppen gör enligt prisoniseringsprocessen att den intagne tvingas socialiseras in i den antisociala och prokriminella rådande fängelsekulturen (Clemmer, 1958). En av intervjupersonerna belyser detta bra. Han berättade att han efter ett väldigt kriminellt aktivt liv började leva ett hederligt liv under en längre period i livet. Dock hamnade han, under denna period, i ett slagsmål med en tragisk utgång och dömdes till ett längre fängelsestraff. Han beskriver detta:

...de andra intagna sa till mig att jag måste fungera som förr i tiden. Lära mig klara straffet....och jag blev mitt gamla jag ganska kvickt...jag var tillbaka i det gamla där jag kan språket, jag kan regelverket och jag kan kulturen.

Referenserna till symbolisk interaktionism (Trost och Levin, 2010; Prus, 1996) är här uppenbar. Intervjupersonen har i interaktion med de andra intagna förändrat sitt hederliga jag och gått över till som han själv uttrycker: sitt gamla jag. Där han dessutom kan språket, regelverket och kulturen. Ytterligare ett citat belyser detta:

...du måste vara den här kriminella, du vet inget, du ser inget, du vattnar inte... för de är plitar och vi är tjuvar.

I ovanstående citat visas en socialiseringsprocess vilken kan förstås utifrån både symbolisk interaktionism och prisonisering (Trost & Levi, 2010; Andersen & Kaspersen 2007; Waskul &

---

¹² Vattnar är ett slanguttryck likt golare, vilket innebär att skvallra på någon annan intagen till personal.

Vannini, 2006; Prus, 1996; Clemmer, 1958).

Det som ovan beskrivits är en för läsaren bakgrund med direkta citat från de medverkade intervjupersonerna till *varför* en förändringsprocess i vissa fall kan och måste ske i en vad jag valt att kalla "inre process". Det som ovan belyses tycks se dystert ut ifrån en behandlingssynpunkt utifrån kriminalvårdens vision "Bättre ut", och problematiken är enligt intervjupersonerna ytterst påtaglig på anstalterna idag. Dock har jag genom analysarbetet kunnat konstatera att gruppen även kan möjliggöra för den enskilde individen i dennes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt även vid en starkt rådande fängelsekultur, detta kan ske genom en "identifikationskonflikt".

Identifikationskonflikt

Den enskilde individen kan bli trött på att identifiera sig med gruppen av andra intagna och därmed uppstår något som kan liknas vid en identifikationskonflikt. På grund av den problematik som Clemmer (1958) och Goffman (1973) förklarar sker således förändringsarbetet i det tysta, den enskilde kan på så vis inte visa sin motivation till förändring öppet. Detta främst på grund av det Goffman (1973) beskriver genom att gruppen har utvecklat olika sociala normer för informell social kontroll där det kan uppkomma olika sociala klassificeringar om man avviker från dessa, vilket kan leda till att en del intagna i gruppen definieras som "tjallare, golbögar, och andra kallas justa killar" (Goffman, 1973). Nedan följer några av de citat som speglar hur den enskilde kan komma att tröttna på att tillhöra gruppen och till och med få insikt i en problematik som han inte vill leva med. Samtliga av intervjupersonerna berörde detta.

...det blir ju förljuget tillslut och det här hela tiden att hålla färgen och såhär å aa nä tillslut vill du inte vara med längre.

Golare ligger risigt till och kvinnomisshandlare ligger risigt till och såhär man blir ganska trött på det där tillslut... Jag har oftast mått jävligt dåligt när jag har hamnat själv i cellen.

Fan jag vill inte vara sån här längre. Att se hur jävligt de andra intagna hade det och det puschade mig till att gå framåt. Att jag fullständigt ratade dom. Jag tänkte Gud vad långt det måste gå till man förstår. Det är fel väg. På så sätt hjälpte dom mig faktiskt. Men man måste ändå hålla en viss fasad utåt.

...nä men det var mycket folk som sa de där jävla plitarna. Men sen tänker man efter lite och va fan om du kallar honom för plitjävvel plithora eller plitbögar hur fan tror du dom är mot dig då. Så det är nått jag fick därinne att inte döma så mycket och även att om man är trevlig mot dom så är dom trevliga tillbaka.

Jag tyckte det var jobbigt själv faktiskt, jag fick gå in och stänga dörren till mitt rum och lägga mig, jag tänkte fy fan jag orkar inte lyssna på dom längre. Allt det pratades om var tjejer, kriminalitet, knark och kortspel.

Gruppen på avdelningen gjorde att jag kunde lagra i mig...för du märker ju hur jävla falskt och skevt det är egentligen och hur den så kallade lojaliteten är bunden till nånting som är åt helvete egentligen och så vet man att det inte är så... Så ähh det som bygger upp över tid är ju det här att det här vill inte jag va egentligen det är inte värt det...

...jag vill fan inte leva som dom längre...

De två delarna i jaget som Mead (Trost & Levin, 2010) kallar ”I” och ”me” blir här centrala och det sker en social process vilket enligt Mead handlar om tankar, medvetande eller en ”inre dialog”. Den intagne får alltså en förståelse genom det handlande I och det reflekterande me över hur denne uppfattas av andra (icke kriminella) och kan på så vis få motivation till att vilja förändra sin livssituation och bli fri från kriminalitet.

Samtliga intervjupersoner tycks mena att vi i dagsläget inte kommer ifrån varken prisoniseringsprocessen eller den distansen som råder mellan intagna och personal på anstalterna på grund av att det råder en så stark fängelsekultur på anstalterna. Dock har jag genom intervjuerna förstått att ovanstående problematik kan se och gestalta sig *något bättre* på en behandlingsavdelning eller behandlingsanstalt. Följande citat ger läsaren en förståelse till varför jag väljer att använda mig av orden ”*något bättre*”:

personalen på om vi säger där du kan jobba med din kriminella livsstil alltså på en behandlingsavdelning de är ju fortfarande plitar även om de jobbar på en behandlingsavdelning...

Med ovanstående citat kommer vi nu in på det avsnitt som genom direkta citat ska belysa det jag valt att kalla för ”yttre process”.

Yttre process

Med yttre process menas att den intagne utåt sett kan visa sin motivation samt vilja till att arbeta med att lämna sin kriminella livsstil. I denna process har det framkommit att gruppen medintagna spelat en stor roll i ett eventuellt förändringsarbete och att identifiering varit det mest betydelsefulla i att kunna arbeta med att lämna sin kriminella livsstil.

Det var skönt att sitta med likasinnade om man säger så. För det betyder väldigt mycket när det väl kommer till kritan.

Det har vidare framkommit i intervjuerna att en motivation och vilja till att arbeta med att lämna sin kriminella livsstil lättast görs på en behandlingsavdelning eller behandlingsanstalt, detta i och med att det verkar existera en något annorlunda kultur där. En av intervjupersonerna säger:

...det var ju många som kunde visa att de ville bli drogfria för det var ju en behandlingssida liksom.

Med nedanstående citat belyses hur den intagne anpassar sig till de rådande normer och regler som existerar på den avdelning denne för tillfället är placerad på:

...när jag var ny på avdelningen kom jag in i en grupp där det fanns mycket tillfrisknande, där det fanns en vilja att trampa åt rätt håll. Då är gruppen enormt betydelsefull men på en normalanstalt då är det ju inte det.

Ovanstående citat visar hur gruppen innebär något positivt för den enskilde intagne, vilken är en stor skillnad på det den intagne tvingas gå igenom i den inre processen. De signifikanta andra (Trost & Levi, 2010) blir här av positiv bemärkelse. Då den intagnes ”jag” är en hela tiden pågående process innebär det att den intagne är föränderlig och om de signifikanta andra är av positiv eller negativ bemärkelse spelar därmed en väldigt stor roll i ett förändringsarbete (Trost & Levi, 2010). Genom nedanstående citat kan förstås hur de signifikanta andra (de medintagna) kan vara av en positiv bemärkelse och på så vis förändras den intagnes ”jag” med hjälp av gruppen och den kultur som för tillfället råder på avdelningen.

...helt plötsligt började de dela så som man gör i tolvsteget och jag tänkte va fan händer, men det var ju bara att hoppa på tåget...¹³

Det som denna intervjupersonen belyser går att liknas vid det som Mead förklarar genom ”me” och ”I”, det vill säga jagets sociala roller som inverkar på de av oss internaliserade förväntningar som andra har om/på oss samt svarar på andras åsikter och beteenden (Trost & Levi, 2010).

Intervjupersonen gjorde det som alla andra i gruppen gjorde. Det ovanstående citat även belyser är att prisoniseringsprocessen (Clemmer, 1958) inte verkar vara central och att de tillfälligt rådande normerna som den enskilde måste förhålla sig till, är annorlunda än vad som belystes under

¹³ Personen var egentligen inte intresserad av 12-stegsbehandling då han ej trodde på behandlingsmetoden, dock blev han en del av behandlingen på grund av kulturen på avdelningen.

avsnittet ”inre process”, vilket främst är ett resultat av att gruppen befinner sig på en behandlingsavdelning. Det blir här väldigt påtagligt hur anpassningen och socialisationsprocessen är kopplad till grupptillhörighet och den *specifika* kultur som individen befinner sig i. Förståelsen blir för den enskilde individen således trovärdig och äkta och återigen lyfts ett tydligt exempel på vilken grupp den enskilde anser sig tillhöra.

...vi kan ju ha förståelse för varandra och i viss mån empati, det kan ju inte en plit ha för oss...

I ovanstående resultat och analys är det oundvikligt att bortse ifrån att det existerar vissa svårigheter att arbeta förändringsinriktat på anstalt för den enskilde individen. Genom den symboliska interaktionismen kan dock förstås att den intagnes ”jag” är föränderligt. Detta kan leda till att gruppen intagna faktiskt *kan* möjliggöra för den enskilde individen att finna motivation till, samt att finna vilja till att arbeta med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt. Det verkar dock vara en god förutsättning om den enskilde befinner sig på en avdelning och i en grupp där det finns en förändringsvilja.

7. Diskussion

Uppsatsen närmar sig sitt slut och det är således dags för diskussion. Begreppet identifikation har fått en central roll i besvarande av uppsatsens syfte;

hur gruppen kan möjliggöra för den enskilde i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt. Den enskilde individen identifierar sig i de medintagna som för tillfället befinner sig på samma avdelning, oavsett om detta är på en normal- eller behandlingsavdelning. Detta är främst ett resultat av att det existerar två grupper på anstalten; intagna och personal- ett vi och ett dom.

Det är även ett resultat av att det existerar en stark fängelsekultur på anstalterna som är prokriminell och antisocial och de intagna genomgår en så kallad prisoniseringsprocess.

Ovanstående har i uppsatsen beskrivits av Goffman (1973) och av Clemmer (1965) och har visat sig vara en problematik som existerar på anstalterna och leder till att behandlingsarbetet hamnar i skymundan för de negativa grupprocesserna.

På avdelningarna verka det råda en norm för hur man som intagen ska bete sig. Att som intagen då utge sig för att vilja arbeta förändringsinriktat, kan komma att strida mot denna norm och därför nästintill ses som en omöjlighet. Att som intagen utge sig för att vilja arbeta förändringsinriktat kan också komma att leda till olika sanktioner av de medintagna vilket man som enskild intagen helst vill undvika. Detta är fenomen som oftare verka förekomma på normalavdelningar där intervjupersonerna menar att färre intagna är motiverade till att lämna den kriminella livsstilen. Det är i en sådan grupp den intagne genom att spegla sig i de medintagna kan komma att ”tröttna” på att

identifiera sig i gruppen och på så vis, genom de medintagna få en insikt i sin egna problematik.

Vidare kan den enskilde intagne finna både vilja och motivation till att arbeta med sin kriminella livsstil genom att befinna sig i en förändringsinriktad grupp. Detta har främst visat sig kunna ske på behandlingsavdelningar, där det anses vara mer legitimt att på ett öppet sätt, i gruppen, visa att man vill arbeta med att lämna sin kriminella livsstil. Det finner sig därför naturligt att lyfta vikten av att behandlingsavdelningarna och behandlingsanstalterna finns för de intagna som *vill* arbeta med att lämna sin kriminella livsstil. Genom analysarbetet av intervjuerna framkommer att det är på behandlingsavdelningarna/behandlingsanstalterna som gruppen främst *kan* möjliggöra för den enskilde i dennes arbete att lämna sin kriminella livsstil. På så vis kan förstås att den grupp intagna som befinner sig på behandlingsavdelningarna/behandlingsanstalterna i större utsträckning, än den grupp intagna som befinner sig på normalavdelningar, kan komma att positivt påverka varandra. Behandlingsavdelningarna/behandlingsanstalterna fyller även en väldigt viktig funktion för den *redan* motiverade individen- där gruppen verkar kunna möjliggöra för att denne bibehåller motivationen under hela sitt fängelsestraff. För motivation är en färskvara och således föränderlig, och med hjälp av analysen och den tidigare forskningen kan förstås att gruppen intagna har en väldigt stark inverkan på den enskilde intagnes motivation till förändring. På behandlingsavdelningarna/behandlingsanstalterna kan även gruppen komma att få den *något mindre* motiverade intagne att *finna* en starkare motivation till positiv förändring. Gruppen blir en motivationshöjande faktor, och genom analysen kan visas, att de intagna som vill arbeta med att lämna den kriminella livsstilen bakom sig gör det bäst genom att befinna sig i en grupp som vill samma sak, vilket är syftet med behandlingsavdelningarna. Att behandlingsavdelningarna fyller denna positiva funktion gör att det måste ställas krav på anstalterna att de intagna som är placerade på behandlingsavdelningarna, är rätt placerade. Det vill säga, att de intagna som placeras på behandlingsavdelningarna, faktiskt *har* (någon slags) motivation och förändringsvilja. Här krävs uppmärksamhet och lyhördhet från den personal som arbetar på avdelningarna- både från de som arbetar på behandlings- respektive normalavdelningarna. Personalen måste kunna urskilja de som *inte* är motiverade från de som faktiskt *är* motiverade.

Genom den gruppåverkan som framkommit i uppsatsen och som framkommer i den tidigare forskningen, kan man ana att det finns risk för att omotiverade intagna negativt påverkar motiverade intagna. Vad gäller det negativa sättet är prisoniseringsbegreppet fortfarande högst tillämpligt trots att det myntades för snart 50 år sedan. Med det konstaterandet går att urskilja ett ämne för fortsatt forskning; hur arbeta för att motverka prisonisering på anstalterna och på så vis göra det mer tillåtet för den enskilde att öppet i gruppen kunna visa viljan att arbeta förändringsinriktat. Med hjälp av

analysen kan konstateras att prisonisering är ett stort hinder i arbetet med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt och ämnet bör således tyckas vara högst relevant i strävan efter kriminalvårdens vision ”Bättre ut”.

Avslutningsvis vill jag säga att jag faktiskt har funnit tecken på att gruppen kan möjliggöra för varandra i ett förändringsarbete trots att detta till en början såg dystert ut. Att de intervjuade menar att behandlingsavdelningarna/behandlingsanstalterna samt behandlingsprogrammen (där 12-stepsprogrammet visat sig vara mest positivt) är en del i detta möjliggörandet glädjer mig. Kriminalvårdens behandlingsarbete, med särskilda behandlingsprogram och avdelningar/anstalter, visar på goda resultat i studien men studien visar även på att det finns mycket att göra för att förbättra arbetet på anstalterna, med dess mål; att minska återfall i brott.

8. Litteraturlista

Alnaes, Q. (2006). *Fengsel- forbryterskola eller rehabiliteringsanstalt. Slik de innesatte opplever det. Masteravhandling i rettsosologi*. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningssenter KRUS.

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2007). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Stockholm: Studentlitteratur.

Allwood, C-M., & Erikson, M-G. (2010). *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.

Andersen, H. & Kaspersen, L-B. (2007). *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, R. & Nilsson, R. (2009). *Svensk kriminalpolitik*. Malmö: Liber.

Bergström, G. (2012). *Kriminalitet som livsstil*. Stockholm: Studentlitteratur.

Berman, A-H. & Farbring, C-Å. (2010). *Kriminalvård i praktiken. Strategier för att minska återfall i brott och missbruk*. Lund: Studentlitteratur.

Bondeson, U. (1974). *Fången i fångsamhället. Socialisationsprocesser vid ungdomsvårdsskola, ungdomsfängelse, fängelse och internering*. Malmö: P.A. Norstedt & Söners förlag.

Brottsförebyggande rådet (Brå). 2008:18. *Behandling av narkotikamissbrukare i fängelse. En effektstudie*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (Brå). 2000:20. *Från anstalt till livet i frihet. Delrapport 1- Inför muck*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Caldwell, M-G. (1956). Group dynamics in the prison community. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 46(5), 648-657.

Chylicki, P. (1992). *Att upphöra med brott. Vägar ut ur den kriminella karriären*. Doktorsavhandling, Lunds universitet.

Clemmer, D. (1958). *The prison community*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Danielsson, M, Fors, A. & Freij, I. (2009). *12-stepsprogram i kriminalvården. Utvärderingen av återfall i ny brottslighet för programdeltagare för åren 2003-2006*. Stockholm: Kriminalvårdens utvecklingsenheten.

Danielsson, M, Krantz, L & Rehme, C. (2006). *Kriminalvårdens insatser mot narkotika. En studie av klimatet på narkotikaavdelningarna*. Stockholm: Kriminalvårdens utvecklingsenheten.

Ekbo, T, Engström, G. & Göransson, B. (2011). *Människan, brottet, följderna: Kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. Stockholm: Natur och kultur.

Foucault, M. (2004). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Lund: Arkivförlag.

- Fridell, M. & Hesse, M. (2006). Psykosociala interventions metoder vid kriminalitet och drogmisbruk. Metaanalyser och randomiserade kontrollerade studier. Rapport 18. Kriminalvårdens forskningskommitté. Reprocentralen, Kriminalvårdens huvudkontor, 2006.
- Glaser, B-G., & Strauss, A-L. (1999). *Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. England: Aldine Transactions.
- Goffman, E. (1973). *Totala institutioner - fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Greer, K.R. (2000). The changing Nature of interpersonal relationships in a women's prison. *The Prison Journal*. 80 (4), 442-468.
- Gustafsson, B, Hermerén, G. & Petterson, B. (2005). *God forskningssed* (Vetenskapsrådet Forskningsrapport nr.1). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Göransson, B. (2008). *Kriminalvårdens särskilda narkotikasatsning 2002-2007. Slutredovisning 2008-03-15*. Kriminalvårdens utvecklingsenhet.
- Maguire, M., Morgan, R., Reiner, R. (2002). *The Oxford Handbook of Criminology*. New York: Oxford University Press Inc.
- Mathiasson, C. (1994). *Praktisk grupp psykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Paterline, B-A, Petersen, D-M. & Joscelyn, K-B. (1999). Structural and Social Psychological Determinants of Prisonization. *Journal of Criminal Justice*. (27) 5, 427-441.
- Prus, R. (1996). *Symbolic interaction and ethnographic research. Intersubjectivity and the study of human lived experience*. New York: State University of New York.
- Roxell, L. (2007). *Fångar i ett nätverk? Fängelser, interaktioner och medbrottslingsskap*. Stockholm: Stockholms universitet Kriminologiska institutionens avhandlingsserie Nr 24.
- Sarnecki, J. (2009). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Severance, T.A. (2005). You Know Who You Can Go To: Cooperation and Exchange Between Incarcerated Women. *The Prison Journal*. (85) 3, 343-367.
- Socialstyrelsen (2008). *Insatser för unga lagöverträdare - En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1979:4. Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. *Betänkande av utredningen om isolering inom kriminalvården*. Stockholm.
- South, C-R. & Wood, J. (2006). Bullying in prisons: the importance of perceived social status, prisonization, and moral disengagement. *Aggressive Behavior*. (32) 5, 490-501.
- Svedberg, L. (2000). *Grupp psykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveriges rikes lag. (2010) Nordstedt juridik AB.

Trost, J. & Levin, I. (2010). *Att förstå vardagen med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Waskul, D. & Vannini, P. (2006). *BODY/EMBODIMENT. Symbolic interaction and the Sociology of the Body*. Great Britain: TJI Digital, Padstow, Cornwall.

Elektroniska källor

<http://www.brottsrummet.se/sv/straff> kl. 20.40- 131024

http://www.kriminalvarden.se/upload/Faktablad_Narkotika_alkohol_doping_121022.pdf kl. 15.50-131026

<http://www.kriminalvarden.se/Fangelse/> kl. 20.40- 131024, kl. 14.05- 131026

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Fangelse/Sakerhetsklass-1-3/> kl. 21.00-131024

<http://www.kriminalvarden.se/Frivard/> kl. 11.20- 131025

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Hakte/Restriktioner/> kl. 18.22 131024

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Jobba-hos-oss/Kriminalvardens-grundutbildning/> kl. 20.01-140111

https://www.kriminalvarden.se/upload/om_kriminalvarden/Visionen.pdf kl. 23.30-131024, kl. 12.18- 131025

http://www.kriminalvarden.se/upload/Skolportal/Larare/Efter_domen.pdf kl. 20.12- 131025

<http://www.synonymer.se/?query=sammanh%E5llning> kl. 11.38- 131111

Bilaga 1. KRIS

I denna bilaga vill jag belysa att KRIS som förening gör ett enormt arbete för de personer som vill och har bestämt sig för att lämna sin kriminella livsstil. Syftet med uppsatsen har inte varit att utvärdera KRIS på något sätt men jag vill ändå lyfta den förståelsen jag fått för den betydelse föreningen har för medlemmarna. Dessa människor får tack vare KRIS befinna sig i en grupp som stöttar och förstår. Jag har genom intervjuerna förstått att alla dessa sju individer fått, och fortfarande får, en enorm stöttning genom medlemskapet i KRIS, vilket har och fortfarande betyder väldigt mycket i det arbete det innebär att bli drogfri och att leva ett icke kriminellt liv.

Mitt intresse för gruppens inverkan på den enskilde individen i allmänhet och gruppens inverkan på den enskilde individen under dennes anstaltsvistelse i synnerhet har ökat betydligt under uppsatsens gång. Ett annat intresse som väckts i och med detta uppsatsskrivande, vilket jag endast berör lite i denna uppsats, är hur kriminalvården som myndighet bäst kan arbeta behandlingsinriktat med gruppen intagna på anstalt. Med detta menar jag, hur kriminalvården kan dra nytta av, samt använda sig av, att den enskilde individen befinner sig på en paviljong i en stor grupp under sin anstaltsvistelse.

Bilaga 2. Intervjuguide

1. Vad hade du för inställning till att arbeta med att lämna din kriminella livsstil då du först blev intagen på anstalten?

2.Under din anstaltsvistelse- vad betydde gruppen på avdelningen för dig då?

-Går någon av de sakerna som du räknat upp att koppla till ditt arbete med att lämna din kriminella livsstil?

- Kan du minnas om gruppen på avdelningen betydde något i den inställningen du pratade om förut?

3. Om du tänker tillbaka på det Kriminalvården (anstalten) erbjöd dig som sysselsättning för att arbeta med att lämna din kriminella livsstil. Vad var det?

-Vilken betydelse hade detta för dig i arbetet med att lämna din kriminella livsstil?

- Kan du berätta om/hur gruppen på avdelningen betydde något positivt för dig i denna sysselsättning för att nå dess mål dvs. arbetet med att lämna din kriminella livsstil?

- Då du ej var sysselsatt med det anstalten erbjudit (under din lediga tid, gemensamhetstiden) var gruppen då något positivt komplement till sysselsättningen?

4. Anser du att gruppen på avdelningen betydde något positivt i ditt arbete med att lämna din kriminella livsstil som anstalten och dess personal inte kunde tillgodose.

Bilaga 3. Informationsbrev

Information om uppsatsarbetet och Din medverkan

Jag studerar magisterprogrammet i socialt arbete vid Jönköpings högskola. Sista terminen skrivs ett examensarbete i form av en D-uppsats och därför har jag kontaktat Er på KRIS för förfrågan om Er medverkan. Jag har tidigare arbetat på anstalt och är nu intresserad av att fråga Dig om Din erfarenhet om vad gruppen Du befann Dig i på anstalten betydde för Dig i Ditt arbete med Din kriminella livsstil. Du är tillfrågad att delta i denna uppsats då Du är medlem i KRIS kamratförening och därmed **tidigare** levt med en kriminell livsstil, Du är man och har tidigare varit intagen på en anstalt med antingen säkerhetsklass 1 eller 2.

Undersökningens syfte

Syftet med uppsatsen är *”att undersöka om gruppen kan möjliggöra något för den enskilde individen i dennes arbete med att lämna sin kriminella livsstil på anstalt”*.

Med hjälp av intervjuerna vill jag få veta Din erfarenhet kring om gruppen på avdelningen innebar något positivt för Dig i Ditt arbete med Din kriminella livsstil.

Etiska aspekter

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta Ditt deltagande utan närmare motivering. Intervjuerna kommer att spelas in på diktafon. Detta är nödvändigt för att jag inte ska misstolka Ditt svar, utan för att jag ska kunna återge Ditt svar på ett korrekt sätt. Inspelningen kommer endast jag ha tillgång till. Efter att intervjun blivit nerskriven kommer inspelningen att raderas.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Jönköpings högskola.

Ditt namn, andras namn som du nämner och ortsnamn kommer inte skrivas ut i uppsatsen, jag kommer att använda mig av påhittade namn.

Om Du vill kan jag skicka uppsatsen till Dig då den är klar om Du vill ta del av den.

Kontaktuppgifter vid frågor

Kristin455@hotmail.com

